

Samen Lezen Troef

ONDERWIJS

Opvoeding en welzijn

2018 | 2

Literatuur is een taalvorm die mensen hebben ontwikkeld als hulpmiddel om beter te kunnen omgaan met de wereld waarin zij leven. Het creëren en delen van complexe verhalen is een aanpassing van taal die mensen de kracht kan geven succesvol te overleven.

JOSEPH GOLD

Scholen aan de slag in Antwerpen en Gent

10 Vlaamse scholen ervaren 'Samen Lezen'
een verslag

Samen Lezen*

Verhalen en gedichten lezen doet je voelen en denken. Dat samen doen, maakt het echt bijzonder. Het Lezerscollectief organiseert leesgroepen. Daarin kan je samen met anderen lezen. Je leest de teksten niet thuis op voorhand. Maar je laat je op het moment zelf verrassen door een verhaal. Je verkent de wereld van een nieuw verhaal samen. Bij het lezen deel je gedachten, vragen en gevoelens met de anderen in de groep. Dan ontdek je dat iedereen anders met het verhaal omgaat.

In de leesgroepen leest de begeleider de teksten hardop voor. Dat is een andere ervaring dan het verhaal in stilte lezen. Je hoort de klanken van de woorden. En je hoeft niet te letten op de letters. Daardoor kan je je gedachten vrij laten. Je mag er luisteren en genieten.

Verhalen zijn voor iedereen toegankelijk door het Samen Lezen. Bij elke leessessie is er een leesbegeleider. Die neemt de tijd voor je,

leest het verhaal traag voor en stopt vaak. De begeleider luistert vooral naar de gedachten, gevoelens en vragen van de deelnemers. Zo kan je veel van elkaar leren. Je leert er dat het niet gaat om het juiste antwoord of dat je veel kennis moet hebben om iets te begrijpen. De betekenis van een verhaal ontstaat door een gesprek met elkaar. En tegelijk is er ruimte voor verschil: 'O, denk jij er zo over? Ik had nooit verwacht dat je dat ook zo kon zien...'

Het Lezerscollectief
september 2017 - mei 2018

* Samen Lezen is hier gebruikt als vertaling van Shared Reading, een methode ontwikkeld door Dr. Jane Davis en haar Reader Organisation

Inhoudstafel

p. 07	 Voorwoord
p. 08	 Een bron van blijvende inspiratie
p. 09	 5 scholen in Gent
p. 18	 Geen vrijblijvende activiteit
p. 20	 5 scholen in Antwerpen
p. 24	 Wat hebben we geleerd?
p. 26	 Partners
p. 28	 En de lerarenopleiding?
p. 29	 Nawoord

Voorwoord

In 2012 gaf Dr. Jane Davis een indrukwekkende keynote tijdens de Leerstoel van Boek, be, hier aan onze Universiteit Antwerpen. Ze vertelde over wat literatuur voor haar zelf betekend had als kind en hoe ze als academicus verbonden aan Liverpool University in de beginjaren van deze eeuw de keuze maakte om ‘grote’ literatuur ook buiten de muren van het instituut te brengen. Ze noemde haar beweging een ‘reading revolution’. Grote verhalen horen van iedereen te zijn. Ze stichtte The Reader, een organisatie die vandaag bijna 500 wekelijkse leesgroepen in het Verenigd Koninkrijk coördineert, met de hulp van ongeveer 650 getrainde vrijwilligers die lezen in gevangenissen, rust- en verzorgingstehuizen, scholen ... In 8 andere landen vindt het stilaan navolging, dankzij Dirk Terryn en het Lezerscollectief ook in Vlaanderen.

Na een expertmeeting startte hij met het organiseren van opleidingen met begeleiding vanuit The Reader. In 2014 ontstond Het Lezerscollectief en vanaf 2015 staat Het Lezerscollectief in voor de vorming van leesbegeleiders. Niet alleen het idee – hoe basic ook – is innovatief maar ook de vorm die hij koos, samen met mede-oprichters Erik Van Acker en Jan Raes, voor hun project: een sociale onderneming (coöperatieve vennootschap) die openstaat voor samenwerking rond Shared Reading (Samen Lezen) en die ook internationaal verbonden blijft met The Reader en gelijkaardige initiatieven in andere landen.

Het Lezerscollectief bouwde eerst sociale en culturele expertise op in het begeleiden van kwetsbare doelgroepen met volwassen deelnemers. In overleg met haar sponsor Cera werd in 2017 gekozen om in te zetten op onderwijs: kinderen en jongeren (10-14 jaar) op school. Op die manier kon het aanbod ook ingezet worden in de meest diverse contexten. De steden Antwerpen en Gent werden geselecteerd om deze uitdaging aan te gaan. Het Lezerscollectief koos daarbij voor sterke partners en mede-eigenaarschap: organisaties die hun eigen schouders onder het project willen zetten en de eigen expertise volop willen inbrengen.

Onderwijsjournalist Veerle Vanbuel trok naar de scholen en noteerde de verhalen en ervaringen van de leesbegeleiders, die jullie in dit nummer kunnen lezen. Hun “verhalen over de verhalen” en de reacties van hun groepjes zijn vaak verrassend, soms aangrijpend en vooral heel leerrijk. Ook voor mij. Het inzicht bijvoorbeeld dat in een tijd waar ouders amper de tijd vinden om nog voor te lezen als de kinderen gaan slapen, het lezen voor vele kinderen weer een ontdekking is. Of het feit dat in een tijd waar alles heel snel moet gaan, “even vertragen en de kracht van een mooi verhaal ervaren, heel waardevol kan zijn”. Het gaat ook niet enkel over het leesplezier, maar het inzicht dat “taal en verhalen mensen naar boven kunnen trekken. Je kan je kwetsbaarheid tonen, je voelt dat je niet alleen staat met je verdriet of probleem”. Vaak hebben de kinderen andere roots, maar in de leesgroepjes is dat na verloop van tijd geen issue meer. Ze leren ook met andere opvattingen om te gaan en “zijn bereid om te luisteren naar iemands standpunt.” Allemaal getuigenissen die stil doen staan.

Het concept is zo innovatief in zijn eenvoud: in een tijd waar het lezen van boeken zienderogen afneemt, heeft Het Lezerscollectief een manier gevonden om de activiteit van het lezen naar zijn essentie terug te brengen: het vertellen van verhalen, het herkennen van gevoelens en situaties en het praten hierover in groepjes, waardoor het de kinderen in staat stelt om over hun eigen situatie en de wereld na te denken.

“Culturele competentie” wordt dit vandaag in het beleidsjargon genoemd. Het is iets wat ook hetPaleis, het Kindertheaterhuis in Antwerpen, probeert na te streven. Ik heb het geluk om dit huis al bijna 6 jaar van nabij te kunnen volgen als voorzitter van de Raad van Bestuur en het blijft me verbazen hoe weinig spelers de dag van vandaag met die manier met cultuur bezig zijn: cultuur is educatie in de meest fundamentele vorm. In een samenleving die vooral gericht is op het consumeren van cultuur, die vaak

technologisch heel knap gemaakt is, is het een fris geluid om te weten dat het uiteindelijk om de verhalen gaat en wat je met die verhalen doet. Die extra laag van ontmoeting en ontmoeting die Het Lezerscollectief biedt, maakt wel degelijk een verschil. Maar dit kan alleen maar vanuit een diepe overtuiging dat cultuur niet enkel een franje is, een vrijetijdsverschijnsel, maar wel degelijk kan bijdragen tot de emancipatie en vorming van kinderen.

Daarom is cultuur een basisrecht dat ook de Verenigde Naties reeds in de verklaring van de Rechten van de Mens in 1948 heeft ingeschreven. Het Lezerscollectief is er het levende bewijs van. Ikzelf volg al enige tijd dit mooie initiatief. Ik weet dat Dirk Terryn en zijn collega's, net als The Reader, verder willen inzetten op onderzoek naar de effecten van het Samen Lezen in diverse doelgroepen. Ik juich dat met veel enthousiasme toe: we moeten, ook binnen de culturele sector en meer specifiek de cultuureducatie durven kijken waar we verschil kunnen maken en hoe we dat het best of nog beter kunnen doen. Dit magazine is alvast een eerst aanzet om sterke ervaringen op te tekenen en te delen met anderen.

Ik hoop dat dit initiatief nog verder mag groeien en bloeien in beide steden en ver daarbuiten... Doe zo voort en laat duizend bloemen bloeien. Er is nog veel werk aan de winkel...

Prof. Dr. Annick Schramme

Coördinator masteropleiding cultuurmanagement

Universiteit Antwerpen

Een bron van blijvende inspiratie

Boeken helpen je leven

Jane Davis richtte in 2001 ‘The Reader Organisation’ op. Daarmee promoot ze in Engeland Shared Reading, het Samen Lezen dus. Ze was en is de grote inspiratiebron van Het Lezerscollectief. Waarom zij, als docent literatuur, zo in Samen Lezen gelooft? Ze vertelde het op de studiedag van Het Lezerscollectief op 25 april.

“Op een dag, ergens in 2001, reed ik door een eerder achtergesteld deel van Liverpool naar de universiteit. Ik stond stil voor het rode licht en het mooie weer en de vlinders brachten me in een fijne stemming. Ik zag een grootmoeder over het grindpad naar een voordeur lopen. Daar stond een moeder met een peuter op de arm haar op te wachten. Het kind maakte zich los en liep blij naar de oma. Plots schoot een versregel van Wordsworth door mijn hoofd: ‘The baby leaps up in his mothers arms.’ Ik keek naar het kind en plots beseftte ik: ‘Dat kind zal nooit de kans krijgen

die ik net had. Hij zal nooit een poëzievers tot leven zien komen. Zijn moeder en grootmoeder evenmin.’ Mijn stemming sloeg meteen om.

Het leven van dit kind wordt er wellicht één van weinig succeservaringen op school en kansarmoede. Het probleem was dus groter dan Wordsworth niet kennen. Kon een gedicht hem helpen? Ik geloof van wel. Ik groeide zelf op in een gebroken gezin, waarin alcohol een hoofdrol speelde. Mijn moeder had een pub. Ik keek graag in de 10 enorme encyclopedieën die we hadden gekregen van een oom. Ik leefde erin. Als er weer eens geruzied of gevochten werd in de pub, vluchtte ik weg naar de bibliotheek om de hoek. Die was open tot 9 uur ’s avonds. Boeken werden een toevluchtsoord. Zo maakte ik kennis met andere gedachten, met andere werelden en met volwassenen die niet gebroken waren. Boeken waren voor mij de weg om te leren begrijpen wat er met mij gebeurde.

De enorme hoeveelheid leesvoer die ik binnenspeelde, deed me uiteindelijk aan de universiteit belanden. Ik studeerde Engelse literatuur. Het was een moeilijke overgang: van de wereld van drank en drugs naar de universiteit. Ik heb ook meermaals op het punt gestaan om op te geven en weg te gaan. Maar de boeken hielden me daar. Uiteindelijk werd ik docent literatuur en na 20 jaar aan

de unief stond ik dus aan die verkeerslichten, beschaamd omdat ik er als leraar niet in slaagde om literatuur tot bij deze mensen te brengen. Maar tegelijk: ervan overtuigd dat boeken je helpen leven, dat je via literatuur je leven op de sporen kan krijgen.

De eerste samenleesgroep ontstond aan de andere kant van het verkeerslicht. De deelnemers kwamen omdat ik hen een ontbijt gaf. Ik betaalde hun bus. Na een tijd vroeg een van hen: ‘Word jij betaald door de National Health Service?’ ‘Nee, waarom?’ vroeg ik. ‘Omdat ik niet meer naar de dokter hoeft.’ Samen Lezen werkt vaak beter dan een pilletje. Het countert het gebrek aan sociaal netwerk van veel mensen en verhoogt hun welbevinden.

Nu zijn er wekelijks 453 samenleesmomenten in Engeland en Wales. We hebben 642 getrainde vrijwilligers die lezen in gevangenissen, rust- en verzorgingstehuizen, scholen ... In 8 andere landen krijgen we stilaan navolging. ‘Het zal niet werken. Ze houden niet van poëzie. Ze kunnen zich niet concentreren’, zegt het vooroordeel. Maar probeer het eens en je zal merken dat het Samen Lezen en het delen van gedachten voor een verbondenheid met de groep zorgt. Dat kwetsbare kinderen en mensen zich rechten. Lezen is educatie in de meest fundamentele vorm.”

5 scholen in Gent

vier praktijkverhalen

1

Voorgelezen worden is leuk, al zijn we er eigenlijk te oud voor

Woensdagmiddag. De school is net leeggestroomd. Op 1 klaslokaal na. Hier eten 6 kinderen van het vijfde leerjaar hun brooddozen leeg en laten ze stoom af voor ze zich in de knusse leeshoek nestelen voor een verhaal. 10 keer worden ze daarop getrakteerd. Ze noemen zichzelf ‘gelukzakken’.

Leesbegeleider Ingrid Antheunis toont tussen de boterhammen door haar poëziealbums van lang geleden: “We lazen vorige keer de tekst ‘Poëziealbum’ van Ida Vos over een joods meisje. Die voorlopers van de vriendenboekjes kenden de kinderen niet en daarom beloofde ik om mijn exemplaren van lang geleden mee te brengen.”

Als je hart maar prachtig is

De sfeer is losjes, verre van schools, al zitten ze in een klaslokaal. Waarom blijven de zes op woensdag vrijwillig langer op school? Voor de gezelligheid, dat is duidelijk. Maar er is meer. “Voorgelezen worden is leuk”, vertellen ze. “Het is niet zo dat onze ouders nog voor ons voorlezen voor we gaan slapen. Daar zijn we te oud voor¹. Maar het blijft leuk. Al hangt dat ook van het verhaal af. Ingrid kiest de juiste verhalen. Die leren ons iets en je kan er echt iets over zeggen.” Een voorbeeld? “Het verhaal van Dikke

Marcel leerde me dat het niet uitmaakt of je dun of dik bent, als je hart maar prachtig is”, zegt M., de jongen uit het groepje. Vindt hij het niet erg dat hij hier de enige jongen is? “Nee hoor, want dan leer ik de taal van de meisjes.”²

“In de leesgroep zeg ik sneller mijn mening dan op de speelplaats”

Ook het sociale aspect speelt mee: “We komen hier meer te weten van elkaar, ook al speel je niet veel met elkaar of zit je in het andere vijfde leerjaar. Je kan zeggen wat je vindt over een onderwerp, zonder dat je tegen of voor iets moet zijn, zonder dat je uitgelachen wordt ook. Op de speelplaats is dat anders. In de leesgroep durf ik sneller mijn mening te zeggen.”³

Dat we met 6 zijn, is leuk. Met 15 zou het helemaal anders zijn.”

Samen onder een dekentje

Om halfeen knipt Ingrid de tafellampen aan. Enkele meisjes kruipen samen onder een dekentje. De benen opgetrokken, een kop thee in de ene hand, de gekopieerde tekst in de andere zodat ze mee kunnen volgen. Brugfiguur Sarah sluit aan, ze vervangt vandaag Ingrid's vaste compagnon Marieke. “Met 2 begeleiders kan er iemand noteren. Dat is interessant omdat we in een proeffase⁴ zitten.” Ingrid en Marieke komen van het Onderwijscentrum Gent dat ook Brede School omvat.

Ingrid leest vandaag het eerste hoofdstuk uit ‘Het kleine paradijs’ van Jef Aerts voor. Een poëtisch, maar ook erg realistisch sprookje. Het fragment vertelt over een man die op een verlaten, dorre plek een stekje van een wilg uit zijn geboorteland plant. Op die plek ontmoet hij ook een vrouw. Ze worden de eerste inwoners van Barnstad.

¹ Kinderen zijn nooit te oud om voorgelezen te worden. Voorlezen in de volledige lagere school is zelfs dé succesfactor voor blijvend leesplezier volgens Amerikaans onderzoek.

² Wat een mooie gedachte: de taal van elkaar leren door samen te lezen en praten. Zeker iets om in het achterhoofd te houden wanneer het over meertaligheid en inclusie gaat.

³ Kinderen leren via Samen Lezen om hun mening te formuleren zonder zich te moeten afvragen wat anderen ervan vinden. Ze ervaren dat het mooi is vanuit verschillende ervaringen met elkaar te praten over een tekst en soms te ontdekken dat er gelijkenissen zijn of dat de ‘andere’ gedachte ook mooi is. Een mooie manier om aan verdraagzaamheid en burgerschap te werken.

⁴ Ingrid coördineerde de proeffase in de stad Gent in schooljaar 2017-2018. Ze vond het belangrijk ook zelf een traject te lopen, maar door met twee te begeleiden kon ze ook voldoende observeren wat er gebeurde.

Waarom bleef Lilita 12 jaar een geheim?

Als Ingrid een eerste keer stopt om naar reacties en vragen te peilen, zegt M. overtuigd: “De tekst gaat over Adam en Eva. En die boom, dat is de stamboom van de wereld.” “Ik snap het begin niet”, zegt O. “Wie is Lilita en waarom bleef ze 12 jaar een geheim?” “Misschien vond niemand haar leuk? Misschien hadden de ouders een mooier kind verwacht?” gissen de anderen. “Wie vertelt het verhaal?” wil Ingrid nog weten. Het meisje Lilita. Dat was niet voor iedereen meteen duidelijk.⁵

Er wordt gezegd dat in het allereerste begin (...) een man en een vrouw uit dezelfde klomp klei werden gekneed. Ingrid is nog maar net opnieuw begonnen met lezen als M. stiltejes juicht: ‘Zie, net wat ik heb gezegd!’ En als ze een pauze laat, vliegen de vingers meteen weer in de lucht.

- Heeft de schrijver de pizzafabriek verzonnen om het verhaal leuker te maken?
- Gaat er oorlog van komen?
- Is hij een soort van koning?
- De tekst gaat misschien over het ontstaan van arm en rijk?
- Ik denk dat het een soort Rapunzel is met die villa en dat torentje...

“Die muur in het verhaal, dat is net als Donald Trump!”

Barnstad wordt steeds groter en welstellender. De man overlaadt zijn geliefde met luxe. Maar de vrouw heeft niks met die rijkdom, ze werft liever rond buiten de stad. De man besluit daarom een grote muur om de stad heen te bouwen zodat zijn geliefde niet meer weg kan sluipen.

- Ik kan alleen maar ‘Ocharme, die vrouw’ denken.
- Misschien wil ze anderen ontmoeten en is de man bang dat ze dan voor iemand anders kiest?
- Zo’n muur, dat is net als Donald Trump!
- Als ik dat was, dan zou ik door die muur nog sneller weg willen komen.

Eerst romantisch, dan triest

En net dat doet de vrouw ook. Ze verschalkt de bewakers en glipt weg. Waarop haar naam verboden wordt, en al haar sporen uit de stad verdwijnen. Einde fragment. “Hoe voelen jullie je bij dit verhaal?” vraagt Ingrid.

- Het is eerst romantisch, maar dan ook triest.
- Ik denk dat de tekst wil uitleggen dat als je van iemand houdt, dat je die dan ook vrijheid moet geven.
- Met geld kan je iemand niet laten glimlachen. Een cadeau is wel eens lief, maar voor 1 keertje.
- Maar hoe komt Lilita er dan en waarom blijft ze lang een geheim?
- Wanneer ga je eens een verhaal meebrengen dat af is?

De zes zijn zo nieuwsgierig naar het vervolg dat ze de volgende bladzijde die toevallig mee gekopieerd is, zelf beginnen te lezen. Ingrid laat de vragen open. In de plaats haalt ze een bijpassend gedicht boven. ‘Dit alles’ van Jean-Pierre Rawie is geen eenvoudige poëzie, maar de kinderen pikken er de regels uit die ze wel begrijpen en leggen linken met de tekst. Ik heb je nooit bezeten, terwijl ik zo bezeten van je was.

Geen koekjes in de leeshoek

Het valt op dat alles rustig en met duidelijke regels verloopt: eten doen ze aan de banken, lezen in de knusse hoek met zetel. De koekjes zijn afgemeten en blijven in de klas, de thee mag mee naar de leeshoek. Voor de plaatsen in de zetel bestaat er een beurtrol. Ingrid: “De eerste 10 sessies organiseerden we in het zesde leerjaar. In die groep moesten we al eens boze schooljuf spelen, ook al is dat niet onze rol. Die kinderen waren een jaartje ouder. Ze speelden muziek af met hun smartphones, maakten veel lawaai tijdens de middag. Het was meer ‘ik, ik, ik’. We hebben daaruit geleerd hoe we dat met de koekjes en de thee best aanpakken. Anders zitten sommige kinderen de hele tijd te eten tijdens het voorlezen. Of ze komen alleen voor de koekjes.”

Van haastige tonijn naar deinend zeepaardje

“Toevallig lazen we in die groep eens de tekst: ‘De helaasheid van een tonijn’” vertelt Marieke, die na de sessie aansluit voor een babbel. “Die gaat over een school tonijnen die altijd heel snel van de ene naar de andere plek zwemt. Ze volgen constant de groep. Als kippen zonder kop. Tot er eentje zegt: ‘Wow, dit wil ik niet meer. Ik wil zoals een zeepaardje zijn en gewoon rustig meedinen.’ Op die tekst kregen we heel veel reactie. Soms zouden deze prille tieners ook een zeepaardje willen zijn, zo bleek. Ze ervaren dezelfde snelheid, groeps- en prestatiedruk. We konden daarop inspelen: laat ons het tonijn-zijn achterlaten vanaf dat we gegeten hebben en een zeepaardje worden als we gaan lezen. Die termen werden toen een soort codetaal die ons verbond. Dat was een mooie symboliek.”

Een beetje als filosoferen

Thee, koekjes, sfeerverlichting. Wat is er nog nodig voor zo’n gezellig leesuur? Ingrid: “Voor mij lijkt dit veel op filosoferen met kinderen. Ook dat is niet moeilijk, maar je moet het wel leuk vinden en een open ingesteldheid hebben. Vaak kunnen mensen die niks met filosofie hebben, dat net het best. Je moet immers ‘de leer’ kunnen loslaten en geen vragen stellen om het antwoord in een bepaalde richting te duwen. Dit is geen woordenschatles, geen taalbeschouwing. Daar focussen de kinderen zelf al veel op, zeker in het begin. Dat laten we helemaal los. We hebben het over de inhoud en over wat het met hen doet. Als leesbegeleider moet je het schoolse laten vallen en kunnen doorvragen.”⁶

“De gevoelswereld van de kinderen komt naar buiten op een veilige manier.”

“Het is een heel laagdrempelige manier om de gevoelswereld van kinderen naar buiten te laten komen op een veilige manier”, vult Marieke aan. “We bevestigen hen in hun eigenwaarde en dat stimuleert hen om verder te doen. Een kind dat zwaar in het leven staat, duwde elk gesprek naar ‘dood’ en ‘verdriet’. Zij hoort hier dat haar reactie er mag zijn, maar ook dat er een nuancering is, dat je ook op een andere manier kan denken.”⁷

“Ook de setting is best niet te schools: als je achter de schoolbanken voorleest, zal je niet hetzelfde effect krijgen. Daarom zijn we blij met de leeshoek in deze klas. Je moet natuurlijk ook een school vinden waar ze zo’n ruimte hebben en waar je welkom bent na de schooluren. De timing hier, op woensdagmiddag, heeft voor- en nadelen: vele kinderen hebben al hobby’s en worden op andere plaatsen verwacht. Anderzijds hebben we nu de tijd om eerst samen te eten, stoom af te laten en nadien rustig te lezen. Het kan al eens uitlopen.”

Ruimte om naar de juiste woorden te zoeken

“We spreken bijvoorbeeld veel over verschillen in cultuur, maar ook over gelijkenissen. De kinderen zijn daar mee bezig, maar er is niet altijd tijd om daarover van gedachten te wisselen. Hier wel. Hier kunnen ze gewoon vertellen, zonder dat het juist of fout is. Ze willen hun mening en gevoelens juist en goed gezegd krijgen, ook al beschikken ze niet allemaal over veel woorden. Maar het is straf als je ziet hoe ze zoeken. We verbeteren hen niet, maar andere kinderen vullen wel aan. Ze grijpen naar elkaar terug, refereren naar wat de anderen zeggen. Daar zijn goede teksten voor nodig als vertrekpunt. Het is niet omdat er ook anderstalige kinderen meedoen, dat een tekst minder diepgang mag hebben.”

“Het zou mooi zijn als de juf kon zien hoe dit zorgenkind hier een positief traject aflegt.”

Brugfiguur Sarah: “Het zou mooi zijn als de juf ook eens ziet hoe een zorgenkind hier, in deze andere context, fijne dingen zegt en goed meewerkt. Zo kent ze hem niet. We willen leerkrachten meer betrekken, maar we kunnen niet verwachten dat ze er elke keer bij zijn. Stel dat ze dan zeggen, dat het voor hen niet meer hoeft. Of kinderen klappen toe als de leraar erbij zit. Het is nog zoeken. We hopen wel dat ze eens zou terugkoppelen in de klas en morgen zou vragen: ‘Wat hebben jullie gedaan?’ En als ze het beter kennen, zouden leraren ook nog richter kunnen aanraden om in te schrijven. Misschien moeten we hen de boekenlijsten doorgeven? Of eens een sessie filmen?”⁸

De kracht van een mooi verhaal

Ingrid: “Een meisje merkte al heel snel op dat we eigenlijk aan boekpromotie deden. Na het fragment uit ‘Lampje’ lazen verschillende kinderen uit dit groepje ook het boek. Ze konden zelfs niet wachten tot het weer in de bib beschikbaar was en lazen het digitaal. Dat is fijn, maar het is dus niet het grootste doel van deze sessies. Deze kinderen leven snel, worden vaak ook geleefd. Even vertragen en de kracht van een mooi verhaal ervaren, kan waardevol zijn.”⁹

Marieke: “Toen we het gedicht ‘Woorden’ bij de voorstelling van de sessies lazen, zei een jongen: ‘Mijn juf heeft de woorden ‘vertrouw in jezelf’ op mijn rekenmap geschreven omdat ik niet goed kan rekenen. Dat zijn maar 3 woorden, maar die geven mij heel veel kracht.’ Die reactie zegt mooi wat woorden kunnen betekenen als je ze zegt én als je ze krijgt. Een mooi compliment voor de juf, maar ook voor de methodiek van het Samen Lezen.”

⁵ Dit is wat een goede leesbegeleider doet: opvangen wat leeft en dat expliciet maken door er ruimte voor te bieden en te ‘kijken’ welk antwoord wel of niet komt. Dit staat mijlenver van wat te vaak op school gebeurt: gesloten vragen stellen die ‘echte gesprekken eigenlijk onmogelijk maken. Bij Samen Lezen ga je vanuit verschillende perspectieven ook zoeken wat er gemeenschappelijk is, wat aansluit bij elkaar, wat elkaar versterkt...

⁶ Samen Lezen gedijt het best in een informele context. De leesbegeleider zet geen leerdoelen uit; de deelnemers moeten geen kennis of inzichten krijgen die vooraf vastliggen.

⁷ Zie ook verder: Door samen te lezen groei je als mens (Dr. Jan Raes)

⁸ Iets gelijkaardigs gebeurt in de scholenprojecten van The Reader Organisation. Wanneer leesbegeleiders door een school uitgenodigd worden, dan selecteren leerkrachten gericht een aantal kinderen waarvan zij denken dat die er voordeel uit halen: kinderen met een laag zelfbeeld, kinderen met een lage leesmotiveatie, kinderen die moeilijk aarden in een groep... Na enkele ‘verplichte sessies krijgen kinderen de keuze en wat blijkt? De meeste kinderen kiezen er zelf voor om verder vrijwillig leesgroepen te volgen.

⁹ Ook de boekpromotie kan een te sterk doel op zichzelf worden. Kinderen en jongeren moeten geen druk voelen. Samen Lezen is goed op zichzelf. De stap naar zelf gaan lezen is voor sommigen ook groot. Maar anderzijds kan je je deelnemers wel iets aanreiken: een boek meegeven, verwijzen naar een volgend bezoek aan de bib. Laat het echter nooit de kern van je activiteit worden. Deelnemers die niet op zo’n aanbod ingaan zijn bv. geen ‘tweede categorie’...

2

De gezelligheid van een goed verteld verhaal

De tafel staat gedekt, met thee, verse appelcake en bloemen uit de tuin. Door de rode lampenkap stroomt warm licht. Om iets over 12 huppelen 10 leerlingen uit het vijfde leerjaar de trap van de bib in Sint-Amandsberg op. Klaar voor een nieuw verhaal.

De 7 meisjes en 3 jongens zoeken een plekje rond de tafel. Al gauw dampt de thee en verdwijnt de cake hap na hap. Leesbegeleider Hedwig Aerts begint rustig voor te lezen. Ze heeft de tekst “Van de jongen die een eikenhouten stoeltje at” uit het prentenboek van Edward van de Vendel voorbereid en er een gedicht bij gezocht. De brugfiguur die het contact tussen haar en de naburige basisschool garandeert, heeft die voor alle leerlingen gekopieerd voor ze hen naar de bib bracht.

Sommige kinderen volgen de tekst, andere luisteren alleen maar naar hoe hoofdpersonage Geurt iets heel bijzonders doet om indruk te maken op zijn buurmeisje Gerlinde: hij eet een eikenhouten stoeltje op. En dat resulteert in heel wat heisa...

Bijzonder of abnormaal?

Hedwig stopt met lezen en peilt naar reacties, naar herkenning. Wat heisa betekent, wil een meisje weten. De andere kinderen proberen het uit te leggen. “Kennen jullie iemand die iets heel bijzonders heeft gedaan?”, vraagt Hedwig. Vingers vliegen in de lucht. Wereldrecordhouders, de tante die een kunstwerk maakte, een klasgenoot die een heel houten potlood opat. Of nog sterker, een man die een heel vliegtuig oppeuzelde! Maar toch, een stoel opeten? Dat vinden ze niet normaal.

“Haar mond valt open. Zo liegen en bedriegen! Tegen heel de wereld. Dat kan ze niet vatten”

Als Hedwig verder leest en blijkt dat Geurt dat stoeltje helemaal niet opgegeten heeft, kijkt een meisje met grote verbouwereerde ogen op. Haar mond valt open. Zo liegen en bedriegen! Tegen heel de wereld. Dat kan ze niet vatten. En ze is niet alleen.

- “Dat moet een teleurstelling voor Gerlinde zijn, toch?”
- “Ze zal toch niet alleen maar op hem verliefd geworden zijn omdat hij beroemd was?”
- “Geld of uiterlijk zou geen rol mogen spelen als je verliefd bent.”
- “Als je liegt, dan komen ze er later wel achter, zegt mijn mama.”

Dat laatste klopt ook in het verhaal. Gerlinde komt ook achter Geurts geheim. Maar dat is niet de essentie van het verhaal. De grote liefde tussen de twee, is dat wel. Niet alle kinderen hebben dat meteen begrepen.¹⁰

Hedwig heeft een gedicht gezocht dat bij het verhaal past. Ze leest het zelf een eerste keer voor en laat dan de kinderen die dat willen ook een strofe lezen. Welke zin vind je het mooist? En hop, de middagpauze zit erop. Deze kinderen hebben genoten van de rust en de gezelligheid. Ze konden even ontsnappen aan de drukke speelplaats. “Hier mogen we onze mening zeggen over een onderwerp, ook al mogen we nog niet stemmen.” Ze vinden lezen leuk of luisteren net liever dan zelf te lezen. En ondertussen leren ze elkaar beter kennen.

Verhalen doen groeien

Tijdens de afwas vertelt Hedwig dat ze graag bezig is met verhalen, creatief schrijven enz. “Ik hou veel van literatuur en van kinderen. Ik beseft dat taal en verhalen mensen naar boven kunnen trekken. Je kan je kwetsbaarheid tonen, je voelt dat je niet alleen staat met je verdriet of probleem. Belangrijk in deze sessies is dat we het niet te schools aanpakken.¹¹ Ik ben geen leraar die tekstjes voorleest en wil dat elk kind die door en door begrijpt en daarom veel zelf uitlegt. Dit gaat om leesplezier, om kinderen die hun ervaringen delen en gedachten verwoorden.”

Ze hebben hier ook zelf voor gekozen, benadrukt Hedwig: “We hebben in de 3 klassen van het vijfde eerst een proefsessie gedaan. Nadien konden de leerlingen zelf kiezen of ze hieraan mee wilden doen. Eerst waren we met 14. Na 10 keer mochten ze beslissen of ze verder gingen. Nu zijn we nog met 10 en dat is een fijne, diverse groep voor de laatste 10 sessies van dit schooljaar.”

“Dit moet uitdijen”

Er is een goed contact met de school, maar Hedwig droomt van meer. “Ik heb gevraagd om een sessie met de leraren van die klassen te organiseren. Zo voelen ze wat het is. Ik ben ook benieuwd of ze verandering zien bij de kinderen en of ze een vervolg zien zitten. In het ideale scenario neemt een leraar van de school het hier volgend schooljaar van me over en start ik op een andere plaats. Het is immers de bedoeling dat het uitdijt.”¹²

“Van Het Lezerscollectief heb ik een map met teksten gekregen. Dat is een selectie van goed doordachte, mooi geschreven verhalen. Ze passen bij de doelgroep en vormen een compleet geheel om in een uurtje te lezen en te bespreken. Vaak eindigt het verhaal op een vraagteken. Ik ben blij met wat ze voorzien en geniet ook zelf van die teksten.”¹³

“Ik lees ze vooraf en zocht er vandaag zelf een gedicht bij. Doordat ik zo’n tekst luidop voorlees, kunnen kinderen luisteren naar mijn stem. Voorlezen gaat trager. Door de intonatie, de klanken komt alles beter over bij de kinderen en begrijpen ze de inhoud vaak ook gemakkelijker. Bedoeling van het reflecteren is vooral dat ze bij hun gedachten en gevoelens komen. Wat zij herkennen is belangrijk, niet zozeer wat ze begrijpen.”

“Er is een zeker therapeutisch effect omdat alles bespreekbaar wordt.”

“Ik vind het verrassend hoe volwassen ze vaak reageren. Het zijn nog kinderen, maar op hun niveau begrijpen ze veel en voelen ze veel dingen goed aan. Soms vertellen ze over een eigen zorg die ze meedragen, zoals een echtscheiding. Dan komt er een geruststellend gesprek tussen mij en de kinderen op gang. Ik denk dat er een zeker therapeutisch effect¹⁴ is omdat alles bespreekbaar wordt. Ze voelen dat ze niet alleen zijn met hun problemen. De zwaarte wordt wat verlicht.”

“Ik voel tegelijkertijd dat het mezelf verrijkt: ik leer ook van hen en er komt een zeer grote verbondenheid met die kinderen tot stand. Misschien komt dat door mijn ingesteldheid: ik sta open, ben nieuwsgierig. In het begin was ik bang om iets over mezelf te vertellen, maar dat hoeft niet, zo bleek. Mijn man is 5 jaar geleden gestorven en toen we een tekst over de dood lazen, vroeg 1 van de kinderen: ‘En jij, Hedwig?’ Ik moet niet op de voorgrond staan, maar het is mooi dat ze het toelaten.”

¹⁰ Als we in de hoofden van lezers zouden kunnen kijken, zouden we merken dat dat niet zo is. We hebben niet altijd alles allemaal gelijktijdig door. En dat hoeft ook niet. Tijdens het Samen Lezen brengen we dit leesproces gedeeltelijk naar buiten. Mooi hoe de leesbegeleider tijd geeft, maar ook aandacht om de stukjes die op tafel worden gelegd met elkaar te verbinden. Een participatief proces waarbij niemand zich ‘dom’ voelt.

¹¹ Een schoolse aanpak dient vele doelen, maar niet het Samen Lezen. Deelnemers aan een leessessie zien een leesbegeleider best niet als iemand die het allemaal weet

¹² Het contact met de school is zeer belangrijk. Zo kan het aanbod uitbreiden met een nieuwe vrijwilliger en kan de ervaren leesbegeleider mee helpen opstarten en een nieuwe groep opstarten. In het programma Reading Revolutionaries worden leerlingen uit het secundair onderwijs opgeleid tot leesbegeleider van een jonger kind in een 1-op-1-relatie.

¹³ Vanaf september 2018 heeft Het Lezerscollectief een nieuw boek uit bij De Eenhoorn: Lees je mee(r)? Leesbegeleiders hebben op die manier al een heus startpakket met uitgeprobeerde teksten.

¹⁴ Meer over therapie en therapeutische effecten op www.lezerscollectief.be

Je hoeft geen lezer te zijn om van een verhaal te genieten

Elke dinsdagmiddag wachten 9 leerlingen van basisschool De Panda leesbegeleider Veerle Everaet op. Ze begroeten haar met een warme knuffel en trekken dan samen, brooddoos in de hand, naar de nabijgelegen bib van Nieuw Gent. “We lezen een verhaal en ze leggen hun hart een beetje bloot.” Hoe dat gaat?

“Mijn leesgroep bestaat uit 9 kinderen van het vijfde leerjaar. 8 meisjes en 1 jongen”, vertelt Veerle. “Die laatste zet moedig door. Lezen is niet zo’n stoere bezigheid natuurlijk, maar hij heeft veel fantasie en denkt na over de dingen. Hij krijgt het soms te verduren omdat hij als jongen spreekt. De girlpower van deze meisjes is niet te onderschatten.”

Veiliger dan de klas

De 9 zitten samen in de klas. “Er is dus al een stuk vertrouwen,” zegt Veerle, “maar dit kleine groepje geeft nog meer vertrouwen. We lezen een verhaal en ze leggen hun hart een beetje bloot. Het gaat soms over gescheiden ouders, of over een mama die geslagen wordt. Wat we hier vertellen, vertellen we niet aan de anderen. Dat hebben we afgesproken. Ik denk dat ze zich aan die afspraak houden.”

8 van de 9 kinderen zijn moslim, het andere meisje heeft Ghanese roots. Hun godsdienst en cultuur komt vaak in de gesprekken naar boven. Er zijn ook enkele stille kinderen bij. Veerle: “Die laat ik gewoon stil zijn. Ik kijk hen regelmatig aan en vraag wel ‘Wat vind jij?’, maar als ik zie dat ze zich ongemakkelijk voelen, dan push ik zeker niet.”

Ik lees traag en expressief voor. Dat helpt om een moeilijker tekst toch te begrijpen.

Niet zomaar teksten

Het zijn geen gemakkelijke teksten die ze lezen. “Als de kinderen uit dit groepje zelf zo’n boek zouden moeten lezen, zouden ze afhaken, denk ik. Maar doordat ik het fragment traag en expressief voorlees, verdwijnt die drempel voor een groot stuk en komen er heel veel reacties naar boven. Er zijn ook dagen dat ze er gewoon geen zin in hebben. Dan moet ik vechten om hun aandacht erbij te houden.”

Hoe weet ze of een tekst zal aanslaan? “Soms komt er heel veel reactie op een stuk dat ik als ‘moeilijk’ beoordeelde. En een andere tekst die ik leuk vind, spreekt hen minder aan. Dat inschatten is dus niet eenvoudig. Soms pikken ze op een verhaal in met andere sensationele verhalen. Dan moet ik hen temperen, anders wordt het een opbod, om ter strafst.”

Lezen of luisteren?

Het is de bedoeling dat ze de tekst volgen, maar sommige kinderen hebben het daar moeilijk mee. Veerle: “Ze luisteren liever, zeggen ze. Het nadeel daarvan is dat ze soms afgeleid worden. Maar als ik dan bijvoorbeeld vraag wat ze van dat stukje vinden, blijkt toch dat ze mee zijn met het verhaal. Soms zijn er woorden die ze niet begrijpen, vaak nogal Hollandse begrippen. Die leggen we dan kort uit.”

Nood aan feedback

“Als je een vraag stelt, voel je direct wie het fijn vindt om erover te spreken. Zo was er een verhaal over een meisje dat een gele tas krijgt. Er zitten allemaal kleine zakjes in en ze bepaalt welk geheim ze waar zal bewaren. Op het einde blijkt dat ze echt een groot geheim meedraagt: ze zou liever een jongen willen zijn. Op dat verhaal blokkeerde een meisje uit onze leesgroep totaal. Ze wou daar niks over zeggen of horen.”

“Ze kennen het thema nochtans, het kwam ook al in hun klas aan bod. Wat er achter haar reactie zit, weet ik niet, maar we hebben het gerespecteerd, we hebben er niet over gepraat. Was dat een gemiste kans? Is het net goed dat ik de veiligheid waarborgde? Ik weet het niet. Op zo’n momenten heb ik behoefte aan feedback. Ik zit hier elke week alleen. Daarom zou ik nog eens graag een interview hebben met de andere leesbegeleiders.”

Als ze verder lezen, begrijpen ze het personage beter en veroordelen ze haar minder hard.

Wat een slechte moeder!

“Van het Verdwijnskind van Bies Van Ede werden ze bijna zot. Dat kwam echt binnen. Hoe het verhaal gaat? Een mama bevalt in het ziekenhuis van een tweeling. Het ene kind is een lawaaimakertje, het andere is heel stil. Zo stil, dat ze vergeten dat het bestaat. Alleen de poetsman die het gewoon is om goed te kijken en te luisteren, ziet dat kindje. Hij geeft het eten en neemt het na een tijdje mee naar huis.”

“Dat verhaal vonden ze intrigerend en heeft hen enorm aangegepen. Eerst waren ze heel verbolgen: hoe kan een moeder haar kind vergeten? Zo’n slechte vrouw! Maar als ze verder lezen, begrijpen ze beter dat al haar energie naar die huiltbaby gaat. Ze veroordelen de moeder minder hard.”

Geen enkele afhaker

Veerle startte in november met deze groep. De kinderen kozen er na een kennismakingssessie in de klas zelf voor. “Matthias, de leraar van het vijfde leerjaar, zei dat hij geen lezers in de klas had. En toch meldden 9 kinderen zich na het ‘proevertje’. Je hoeft geen lezer te zijn om van een verhaal te genieten”, zegt ze. “De kinderen weten dat ze mogen stoppen als ze het niet meer zien zitten, maar dan is het wel voor de rest van de tijd. De ene keer niet komen, de andere keer wel, dat heb ik liever niet. Niemand haakte tot nu toe af.”

“Ze komen niet alleen voor de literatuur. De thee, het koekje, de rust, ook dat is bepalend.”

“Het is niet alleen voor de literatuur dat ze komen. Ze hebben hier een groepje waarin ze op een stille, rustige manier hun mening kunnen zeggen. Op hun school is het altijd superdruk. Ik hoor van de leraren dat ze op zoek gaan naar activiteiten voor onder de middag, want gewoon een losse speeltijd is moeilijk. Deze bibliotheek is een gezellige oase van rust.¹⁵ De thee, het koekje, dat doet het ook.”

Hoe ze bij deze school terechtgekomen is? “Er was eigenlijk maar 1 school in de buurt van de bib die anderhalf uur middagpauze heeft. Dat is echt het minimum om te eten én minstens 3 kwartier met de tekst en het gedicht bezig te zijn. De keuze is dus puur praktisch ingegeven.”

Boek- en bibpromotie

“Toen we startten in november, was ik hier nog aan de slag als bibliothecaris. Zo intensief werken met een kleine groep, behoort eigenlijk niet tot de taken van een bib. Maar het heeft zeker voordelen als je het als bibmedewerker kan opnemen. 6 van de leerlingen uit ons clubje hadden al een bibkaart, de 3 andere kinderen hebben zich nu ook ingeschreven in de bib. Ze kenden me toen ze binnenstapten en ik kon hen helpen bij het kiezen van een boek. Die drempel werd dus verlaagd. Ik probeer het boek waaruit we lezen, ook hier te hebben en het te tonen zodat ze het nadien kunnen uitlenen. Intussen ben ik van job veranderd en nu doe ik deze leessessies volledig vrijwillig.”

Loskomen van het schoolse

“Ik zou leerkrachten willen aanmoedigen om ook eens een sessie bij te wonen zodat ze voelen wat het is. Misschien kan de leraar dan de opleiding volgen en kan het Samen Lezen op die manier ingang vinden in de school? De valkuil daarbij is dat leraren dan in hun rol van leraar blijven en het niet kunnen loskoppelen van het schoolse.¹⁶ Het mooiste zou zijn dat er een ganse club vrijwilligers opgeleid wordt die het in een heleboel Gentse scholen kunnen introduceren.”

Veerle kijkt op de klok. 5 voor 12, tijd om haar 9 bengels op te pikken aan de school. “Het vertrouwen dat je krijgt van de kinderen, is toch wel fijn. Je hebt daar een band mee. Het zijn echt aangename kinderen. Anderzijds is het jammer dat we de moeilijker kinderen niet bereiken. Hier, via een tekst en een gesprek, zouden ze op een andere manier geraakt kunnen worden.”

Iep! Is het een mensje of een dier?

Veerle heeft de eerste bladzijden van IEP!, van Joke Van Leeuwen, bij. Ze toont het boek en vertelt erbij dat het een van haar favorieten is. Ze las het in één ruk uit. Op de tafel staan thee en koekjes, allemaal mét chocolade. Het is een belangrijk detail. Ze leest voor over een jongen die naar vogels speurt in een landschap van lijnen.

Wat vinden jullie van dit stukje?

- Het maakt me rustig.
- Je kan je dat landschap bijna echt voorstellen.
- Ik denk dat het dicht bij een autostrade ligt.
- Waarom weten de torren de weg niet?
- Ze wandelen maar wat rond op zoek naar eten.
- Ze leven niet sedentair! (Dat woord hebben ze net in de klas geleerd.)

Veerle leest verder. Over Warre die graag naar vogels kijkt en op een dag een wezentje onder een struik vindt. Het lijkt op een mensenkind. Maar waar de armpjes horen te zitten, daar zitten vleugels!

Wat heeft hij gevonden volgens jou?

- Een engeltje misschien?
- Het lijkt toch op een mens, met dat gezichtje?

Wat zou jij doen als je zoiets vindt?

- Er een foto van maken.
- Ermee naar de politie gaan.
- Het op een andere plaats leggen zodat het door iemand anders gevonden wordt.
- Ik zou in shock zijn als ik zoiets vond!
- Ervoor zorgen.
- Ik zou me er niet mee bemoeien. Wat als het gevaarlijk zou zijn?
- Ik zou er een beetje bang voor zijn.

Waarom zou het onder de struik te vondeling gelegd zijn?

- Omdat het te lelijk is?

Warre neemt het wezentje mee naar huis. Zijn moeder vindt het meer een mensje, maar hij besluit dat het een vogel is. Ze zullen het fruit, melk en granen geven.

Wat zou er volgens jullie mee moeten gebeuren?

- Naar een expert gaan.
- Naar de dokter brengen om te kijken of het gezond is.
- Veel foto’s nemen en op Facebook en Instagram zetten zodat ze haar herkennen.
- Is dat niet net heel gevaarlijk?
- Is het nu een mensje of een dier?

De kinderen zijn benieuwd om het vervolg te kennen en informeren of het boek in de bib zit. Het gedicht ‘Poëzie’ van Herman de Coninck dat Veerle nadien tweemaal leest, vinden ze moeilijk. Dat het de kracht van poëzie beschrijft, gaat hun petje te boven. ‘Miniatuurmensje’, ‘haar hete voorhoofdje’, via die woorden zien ze wel een link met het verhaal.

¹⁵ De school ligt vlakbij de wijkbibliotheek.

¹⁶ Dit is inderdaad een valkuil gebleken, wat niet wil zeggen dat het niet mogelijk is. Een mooi voorbeeld daarvan is het verhaal op de volgende bladzijde. Externe factoren zoals een ander, vast en als het mogelijk is, gezellig lokaal, een kopje thee, een koekje, even bijpraten of ‘landen’ voordat de leesgroep begint, zorgen ervoor dat de leerlingen geen moeite hebben met dat andere petje van de leerkracht. Bij de start van het leesproject moet de leerkracht wél voldoende duidelijk de andere ‘rol’ expliciteren: ‘Hier, dit uurtje, ben ik gewoon een lezer samen met jullie.’

In de klas zijn er juiste en foute antwoorden, in de leesgroep niet

4

Sarah Janssens is leraar Nederlands en muzikale opvoeding in de Freinetmiddenschool in Gent. Sinds december begeleidt ze een leesgroep op haar school. Op donderdagmiddag switcht ze van juf- naar leesbegeleidersmodus. En dat gaat zo...

“Ik lees met leerlingen van 1B. Ze kennen me als hun leraar Nederlands. Maar in het leesgroepje laat ik die lerarenrol los. Ik bereid de tekst grondig voor omdat ik anders snel de juf speel. Dat is nu eenmaal mijn natuur. Ik lees de tekst vooraf een aantal keer en zoek de natuurlijke pauzes in het verhaal zodat ik de gedachtegang of een beeld niet breek. Per blokje tekst noteer ik ook een vijftal mogelijke vragen.”

Geen schrik om fout te antwoorden

“Het verschil tussen juf Sarah en leesbegeleider Sarah? In de leesgroep moet niets. Leerlingen moeten niets vertellen, moeten niet lezen. Ze mogen ook gewoon luisteren. Het gaat ook niet over de gebeurtenissen, de personages of wat de schrijver bedoelt met dat ene woord. Wat voel je erbij? Wat zie je? Waaraan denk je? Daar draait het om. Het is dus opener, er is niet maar 1 juist antwoord.”

In de leesgroep gaat het niet over goed kunnen lezen.

“Het gaat ook niet over goed kunnen lezen. Ik heb een aantal kinderen in de leesgroep die nog niet lang in België zijn en als zij de tekst zelf zouden moeten lezen, zou hen dat niet lukken. Maar ik lees hem voor en ze lezen mee. Nadien kunnen ze praten over de tekst. Zonder dat ze schrik moeten hebben om iets fout te zeggen. Vooral de stillere kinderen zijn anders in de leesgroep dan in de klas.

Ze durven er meer te zeggen. Gaandeweg zijn ze ook meer in de klas beginnen te vertellen. Het geeft hen vertrouwen.”

50 minuten leespauze

“We lezen op donderdag tijdens de middag. Om na de schooluren te blijven, krijgen we ze niet gemotiveerd en op woensdagmiddag hebben ze al veel te doen of moeten ze helpen met kleine broertjes en zusjes. Donderdag heb ik voor en na de middag een springuur. Dat helpt me om van leraar naar leesbegeleider om te schakelen.”

“Er zijn 3 1B-klassen en die kregen elk een introductie. Nadien konden ze instappen als ze dat wilden. Ik ben gestart met 15 lezers¹⁷, wat eigenlijk veel was. Maar ik ken mijn leerlingen, er vallen er altijd wel enkele af. Nu zijn we met een vaste kern van 6 tot 10 kinderen. Ze komen uit de 3 klassen. Het zijn vooral meisjes, maar er zijn ook 2 jongens die trouw blijven komen. Met het mooie weer willen ze al eens liever buiten spelen. Daar laat ik hen vrij in. Soms komt er ook iemand nieuw bij. Die hoort dan van anderen dat het superleuk is.”

“Wat doen jullie daar eigenlijk?’ vragen anderen soms heel nieuwsgierig. ‘Thee drinken en praten’, antwoorden ze dan. In het bureau van de brugfiguur hebben we een gezellig, rustig leeshoekje gemaakt. We eten daar samen. Zo zitten ze voor een keer niet in de drukke refter. Ook daar kijken ze naar uit. 50 minuten is kort. Het lukt niet altijd om een tekst volledig te lezen en te bespreken, maar dan splits ik een tekst op in 2 fragmenten en doen we de week erna verder.”

Naar het waarom vragen

“De kinderen hebben Marokkaanse, Turkse, Syrische of Afghaanse roots. Soms klikt het niet tussen die groepen, maar in het leesgroepje is het geen issue meer. ‘Oké, je hebt een andere mening dan ik, leg eens uit waarom’, zeggen ze nu. Dat ze naar het waarom gaan en bereid zijn om te luisteren naar iemands standpunt, vind ik zeer waardevol. Ze gaan dieper in op een onderwerp. Hun eerste reactie van fysieke of verbale agressie, zakt weg.”¹⁸

In de leesgroep zijn ze verdraagzamer dan in de klas.”

“Ik heb het gevoel dat ze in de leesgroep verdraagzamer zijn dan in de klas. Omdat het een kleinere groep is? Omdat ze allemaal al eens iets persoonlijks verteld hebben? Omdat ze weten dat niet de hele speelplaats dat zal horen? Daar hebben we afspraken over gemaakt en daar houden ze zich ook aan. Die veiligheid is heel belangrijk. Ook voor mij. Een tekst waar ik niet helemaal zeker van ben, durf ik toch in de leesgroep te brengen. In de klas neem ik dat risico minder snel omdat het uit de hand zou kunnen lopen.”

Niet alleen sterke lezers

“In het begin dacht ik dat de leesgroep alleen de sterke lezers zou aanspreken, maar dat is totaal niet zo.¹⁹ Vaak zijn onze leerlingen bang van teksten omdat ze het moeilijk hebben met taal. De leesgroep geeft hen

goesting om iets te lezen. De drempel naar geschreven materiaal is lager geworden.”

“Er zitten ook enkele zeer actieve babbelaars in. Eerst overschaduwden die de rest omdat ze graag praten en hun mening laten horen. Maar op een redelijk natuurlijke manier is de balans intussen in evenwicht. Sommige kinderen zeggen uit zichzelf niet gemakkelijk iets, maar omdat de rest wel geïnteresseerd is in hun ervaring en mening, praten ze ook sneller.”

180° draaien

“Deze prille pubers zitten qua leesvaardigheid op het niveau van de lagere school, maar qua beleving natuurlijk niet. Een tekst mag voor hen niet te veel moeilijke woorden bevatten. Anders moet je te veel uitleggen voor ze de essentie beethebben. Dat is niet de bedoeling. Het verhaal mag ook niet te kinderachtig van thema zijn. Geschikte teksten vinden is de grootste uitdaging.”

Welke teksten waren een schot in de roos? “De robot van de rommelmarkt’ van Tonke Dragt was geweldig. Dat had ik niet meteen verwacht omdat het eerder een futuristisch verhaal is waarin kinderen bijvoorbeeld niet meer leren lezen. Een voorleesrobot lost dat op. En ze hebben maar 2 uur les per dag. En een huiswerkrrobot. ‘Dat moet bij ons ook zijn’, reageerden ze. Maar na een volgend stukje tekst draaiden ze allemaal 180°. Ze beseffen dan hoe afhankelijk ze zouden zijn van een robot. ‘Dat zou ik niet willen. Hoe kan je dan later een goede job vinden? Hoe kan je boodschappen doen? Hoe kan je nu iets maken van je leven als je niet zelf kunt lezen?’ En na het fragment wilden ze heel graag weten hoe het verhaal verder gaat.”

“Ook de tekst ‘Verkocht’, over een kind dat verkocht werd door zijn ouders, maakte veel reacties los. Het was geen gemakkelijk verhaal omdat er flashbacks in zaten, maar een kind merkte dan op ‘Dat is een herinnering van vroeger’ en dan was iedereen weer volledig mee. Toen iemand in de groep vertelde hoe dat vroeger in hun dorp ook wel voorkwam, schrokken ze enorm. ‘Stel je voor dat jij dat nu bent’, zeiden ze...”

Interessante pijn

“De eerste tekst die ik las, was ‘Wat heb ik zo’n pijn in mijn angel’ van Toon Tellegen. Dat gaat over een slak die pijn heeft in haar

voelspriet en over de schildpad die pijn heeft aan zijn schild. Het nijlpaard zit met een mysterieuze pijn diep vanbinnen. Eerst gaan de reacties over de gebroken arm van een jongen in het leesgroepje. Als je nadien vraagt welke pijn ze het meest interessant vinden, dan is er altijd wel iemand die zegt: ‘Die van het nijlpaard.’ Pijn vanbinnen kan van verliefdheid zijn. Van thuis een ruzie te horen. Dat is een andere pijn dan je vinger tussen de deur voelen. Dat zijn interessante conversaties.”

“Ze zijn niet vertrouwd met gedichten en toch vragen ze ernaar.”

‘Heb je ook een gedicht bij?’

“Ik start vanuit een tekst, en het gaat ook over de tekst, maar eigenlijk ook niet. De lezers maken er associaties bij. Vooral met gedichten gaat dat gemakkelijk omdat je die op zo veel verschillende manieren kunt interpreteren. Uit zichzelf zullen mijn leerlingen niet snel een gedicht lezen. Het is niet realistisch, ver van hun bed en moeilijk door de speelse taal. Het confronteert hen met hun eigen limieten. En toch vragen ze er elke keer naar en willen ze het vaak zelf nog eens voorlezen. Ook de heel slechte lezers.”

Niet uit handen geven

“Volgend schooljaar verandert er veel hier op school. Nederlands gaat op in PAV. Dat betekent nieuwe cursussen samenstellen, veel overleggen met collega’s. Ga ik de rust en de tijd hebben om het leesgroepje verder te zetten? Ik weet niet of het haalbaar zal zijn. Wat als een vrijwilliger het van me zou willen overnemen? Ik denk niet dat ik het zelf uit handen zou willen geven (lacht).”

“Het is ontspannend, toegankelijk en zinvol voor de leerlingen. Ik zie ook dat ze er echt iets aan hebben. Zien dat een tekst pakt en dat ze helemaal mee zijn, is echt fijn. Ik leer mijn leerlingen ook anders kennen. Als je op een andere manier met hen werkt, krijg je ook andere reacties. Zonder therapeutisch te worden, zie ik hoe dingen bespreekbaar worden in de veilige setting van een leesgroep. Soms helpt het om de deur op een kier te zetten: dan zegt een kind iets in de leesgroep en gaat ze later ook naar de leerlingbegeleider. Dat zijn kleine, maar belangrijke neveneffecten.”

¹⁷ Een leesgroep bestaat idealiter maximaal uit 12 lezers. Meer dan 12 lezers is moeilijk te monitoren als leesbegeleider. Een leesgroep goed begeleiden vraagt immers veel oogcontact, veel persoonlijke aandacht en erkenning die tegelijk in evenwicht is met aandacht voor de groep. Sommige deelnemers ervaren een grotere veiligheid in zo’n groep van max. 12)

¹⁸ Een leesgroep goed begeleiden, zeker in het begin, is expliciet ruimte maken voor ieders mening. Kunst is dan om zo’n felle reactie terug te verbinden met wat anderen zeggen en in die zin ook terug ruimte te creëren voor ‘de ander’. Dit kan door terug naar de tekst te grijpen; deze biedt telkens weer een veilige haven.

¹⁹ In een samenleesgroep worden lezers nooit verplicht iets te zeggen, dat zou de veilige, geborgen sfeer kunnen verbreken. Stil zijn betekent trouwens niet dat een lezer niet betrokken is bij de tekst. Sommigen zijn nu eenmaal stille genieters, observeren graag of zijn eerder afwachtere types, geven zichzelf niet zomaar bloot. Een goede leesgroep loopt daarom best gedurende een langere tijd, en dit op vrij regelmatige basis.

Geen vrijblijvende activiteit

Door samen te lezen groei je als mens

Hoe kan het dat een eenvoudig proces als samen literatuur lezen, mensen kan laten groeien? Jan Raes, psychiater, ziet de verklaring in het menselijke brein.

Het is vreemd dat een zeer eenvoudig procedé als Samen Lezen zoveel teweeg kan brengen bij een mens. Er gebeurt iets in zo'n leesgroep. Mensen worden vriendschappelijk en groeien stilletjes aan als mens op een bijna onbeschrijfbaar manier. Wie het niet gemakkelijk had in zijn leven, recht zich en komt beter uit de verf. Om te begrijpen hoe dat kan, moet je het menselijke brein kennen.

Het beestje in ons

Onze hersenen laten zich onderscheiden in een aantal onderdelen. Ze zijn door de tijd gegroeid. Je **kleine hersenen** stammen uit de periode dat we allemaal nog reptielen waren. Dat reptielenbrein is de kern van onze hersenen. We gebruiken het, zonder erbij na te denken, om te eten, drinken, slapen, schuilen, om ons voort te planten. Onze drang om veilig te zijn, komt daar vandaan. In periodes van veiligheid kan het goed ontspannen en diep lichamelijk genieten. Als een hagedisje in de zon. Als het onveilig is, doet het ons vluchten, vechten of bevriezen. Er is geen nuance mogelijk in dit stukje van ons.

Ons **zoogdierenbrein** is recenter, maar even gesofisticeerd. Het bedenkt: 'Hoor ik bij de groep? Wat is mijn plaats in de groep?' Mensen die uit de groep vallen, worden daar ziek van en geraken in paniek. Het reptielen-

en zoogdierenbrein zijn gevoelig voor stress en zorgen ervoor dat je die stress ook voelt in je lijf. Je lichamelijke conditie gaat achteruit en er ontstaat snel een gevoel van 'wij tegen zij'.

Evenwicht tussen ratio en emotie

Met ons grote mensenbrein kunnen we goed verstandelijk nadenken, maar het zorgt er ook voor dat we kunnen meeleven. De **linkerhelft** staat voor het rationele en het analytische, de **rechterhelft** koppelt er het emotionele aan vast: 'Je zegt me dit en ik voel daar dat bij.'

Om links en rechts goed in evenwicht te hebben, moet de uitwisseling tussen de twee zijden vlot verlopen. Dat gebeurt via de **hersenbalk**. Ook dat stukje brein werkt niet goed als het onder stress staat. Dan bevriezen mensen en blijven ze aan de rationele of emotionele kant vastzitten. Dat probleem doet zich vaak voor in ons leven, want we plaatsen onszelf voortdurend onder stress.

“Als je de wereld kunt verbeelden, heb je een leidraad om je erin te bewegen.”

Het beeld voor je zien

De voorste kwabben van de hersenen, net boven onze ogen, is het meest recente stuk. We maken er beelden mee. We kunnen er een beschrijving in woorden mee visualiseren. Als het goed werkt, krijg je een soort van overzichtsgevoel met een brede blik op het leven. Zoals een architect die een huis in zijn hoofd heeft en er al in rond kan lopen nog voor hij de eerste steen gelegd heeft. Actieve prefrontale hersenen sturen al de andere delen van je brein. Ratio en gevoel worden geharmoniseerd, je kunt genuanceerd nadenken. Je bent in staat om je over je reflexen van dominantie of gedomineerd worden te zetten. Je ziet een beeld of doel voor je.

Mensen die in hun jeugd geen verhalen hebben gelezen of gehoord, kunnen de wereld minder goed verbeelden. Ze hebben geen ervaring met het feit dat als je eerst de wereld verbeeldt, dat je dan een leidraad hebt om je erin te bewegen. Het is als een wandeling zonder wegenkaart of doel. Je blijft wat dreutelen.

Heilzame literatuur

Samen literatuur lezen, kan je op een nieuw spoor zetten. Een leeservaring in groep zorgt voor veiligheid, voor een samen-gevoel. De tekst bezorgt je linkerhersenhelft wat uitdaging – je mag er al eens over nadenken- en de leesbegeleider vraagt naar de gevoelens die het verhaal bij je oproept. Je maakt associaties bij de tekst, verbeeldt hem. En dan stel je vast dat het beeld van je buurman precies anders is dan het jouwe. Je ontdekt dat je zelf een verhaal schrijft in je hoofd, dat je creatieve kracht groot is.

Verhalen zeggen niet waar je naartoe moet, maar wel dat, als je ergens staat, dat er een richting is, dat je een keuze hebt. Achtergestelde mensen, mensen met psychische of fysieke problemen, hebben vaak het gevoel dat er geen lijn voor hen ligt. Daarom zijn de verhalen waar je beelden bij maakt voor hen zo ongelooflijk heilzaam. Als je in groep kan reflecteren over de weg die iemand anders in zijn leven wandelde, dan maak je een brugje over een kuil waar je zelf moeilijk over geraakt. Je merkt dat anderen soms ook struggelen en strubbelingen in hun leven kennen. Je ziet het pad beter voor je, en dat geeft kracht en moed.

5 scholen in Antwerpen

twee praktijkverhalen

1

Een verhaal, zonder de inspanning van het zelf lezen

Joke Soenen is leesbegeleider in de Antwerpse basisschool 't Plantijntje. 15 keer las ze er een verhaal voor. “Het contact met de kinderen en hun reacties, vind ik elke keer geweldig. Ik ga altijd naar huis met hopen energie.” Ook de school is in de wolken met het initiatief. Welke lessen trekken ze uit dit proefproject van Het Lezerscollectief?

“Onze school zet al een aantal jaren heel hard in op lezen, leesplezier en boeken om onze kinderen beter te leren lezen. Het Samen Lezen past prima binnen de schoolvisie. Daarom waren we ook meteen kandidaat om in het proefproject mee te stappen”, vertelt Veerle Decru, zorgcoördinator van 't Plantijntje.

Elke week een ander groepje

Hoe pakten ze de Samen Lezen-momenten aan? Joke: “We zijn begonnen met vijf sessies voor het vierde leerjaar, elke week op een vaste middagspeeltijd. Nadien waren er vijf sessie voor het vijfde en dan nog vijf voor het zesde leerjaar. De kinderen kozen elke week of ze buiten speelden of naar het leesclubje kwamen om te luisteren, om iets of net niets te vertellen. Het was dus volledig vrijblijvend en elke week had ik een wisselend groepje.” Veerle woonde indien mogelijk de sessies bij. Tijdens een proefsessie in de klas konden leraren en leerlingen met het concept kennismaken. Joke: “We legden ook enkele regels uit, zoals respect voor elkaar hebben en naar elkaar luisteren. Eens ze de middag

begonnen waren, was het niet de bedoeling dat ze midden in het verhaal weg gingen om te spelen.” Joke las voor in het Leeshuis (de schoolbib). “Daar staan knusse zetels en ik bracht dan een tafellopertje mee en snoepjes of koekjes. Er waren kinderen die terugkwamen voor de snoepjes. Dat vond ik niet erg, want ze waren er wel.”

“Het enthousiasme van de leraren stroomt door naar de leerlingen.”

De fantasie van het vierde

“We merkten een groot verschil tussen de verschillende leerjaren”, zegt Joke. “In het vierde waren ze spontaner, ze hadden nog meer fantasie dan de oudere groepen. Komt het door de leeftijd? We weten het niet.” Veerle: “Allicht speelt de leraar van de klas ook een rol. In het vierde leerjaar staan 2 juffen die heel graag zelf lezen. Zij kunnen hun enthousiasme overbrengen en de kinderen ook voor het leesclubje warm maken.”

In het vijfde viel het leesmoment samen met de beurtrol om op de nieuwe pannaveldjes te voetballen. Dat was natuurlijk stevige concurrentie voor het leesclubje. “Maar enkele diehards van het vierde waren altijd bereid om in te vallen als er geen gegadigden uit het vijfde waren. Zij vonden het heel jammer dat hun sessies erop zaten.”

Voetballers lezen ook

“Er was voor elke sessie een maximum van 10 leerlingen gesteld, maar de laatste keer dat ik hier was voor het zesde, was er bijvoorbeeld maar 1 leerling. Of ik nu voorlees voor 1 of 10 kinderen, ik heb geprobeerd om er altijd iets van te maken”, blikt Joke terug. Welke kinderen kozen ervoor? Veerle: “Het was meestal een mix van jongens en meisjes. Ik kan er eigenlijk geen lijn in trekken. Ik ging ervan uit dat de stillere kinderen zouden komen omdat ze af en toe nood hebben aan een rustiger plekje. Maar er zaten evenzeer fervente voetballers tussen. Vooral in het zesde ben ik daarvan geschrokken.”

“Anderstalige kinderen genoten ervan om voorgelezen te worden.”

“Er waren ook anderstalige leerlingen die er echt voor kozen om te komen. Ze zeggen dan niets, want soms zitten ze nog in die stille periode, maar toch genieten ze ervan om daar te zitten. Ze vonden het fijn om voorgelezen te worden: ze werden meegenomen in een verhaal zonder dat ze zelf de inspanning van het lezen moesten doen. Zelf lezen moeten ze in de klas doen, dit is toch anders.”

Joke: “Samen Lezen is niet hetzelfde als begrijpend lezen. Ze moeten niet goed kunnen lezen, niet vlot kunnen praten. Leerlingen kunnen hier zichzelf zijn, omdat je er dat klassikale, dat schoolse uithaalt. Ook al zegden sommige kinderen niets, je zag toch dat ze aan het luisteren waren.”

Joepie! Gedichten!

“We hadden tijd van 12.30 uur tot 13.15 uur voor een kortverhaal of een boekfragment en afsluiten deden we dan met het gedicht. Die poëzie sloeg enorm aan. Ook leraren vroegen een kopietje. Nochtans komen deze leerlingen thuis zelden in aanraking met boeken of poëzie, en ook bij de leraren op school schiet het er gemakkelijk bij in.”

Bij de keuze van de teksten ging Joke vooral uit van haar buikgevoel: “Ik wou dat kinderen de tekst leuk vonden. Maar ik stel me ook de vraag in hoeverre ik hen moet blijven ‘pleasen’? Moet ik niet eens een tekst kiezen die niet binnen hun eerste interesses ligt?²⁰ Die wat moeilijker is? Misschien slaat die ook wel aan? Maar als ik hem zelf niet leuk vind, zal ik hem ook niet brengen.”

Elk kind een andere smaak

“De kleine koning December’ is bijvoorbeeld een heel fantasierijk verhaal, maar er schuilt een harde realiteit van groot worden achter. Zelf vond ik het een tekst met mogelijkheden, maar het was geen succes. Dat was erg trekken en sleuren. En dat is niet de bedoeling.

Het prentenboek ‘De Heksenfee’ was wel een voltreffer. Voor een stuk omdat ik voor elk kind een exemplaar van het boek bij had. Mijn bib had ze verzameld bij de verschillende bibliotheken van Antwerpen. Zo konden de kinderen echt met het prentenboek in hun handen lezen. Geweldig! Ik probeerde sowieso altijd om het boek zelf mee te brengen zodat ze het ook zien.”

Veerle: “Je kon goed merken dat elk kind een andere voorkeur heeft. Zo was er een week dat Joke naar aanleiding van de jeugdboekenmaand een informatief boek over vogels bij zich had. Sommigen konden dat wetenschappelijke erg smaken, anderen niet.”

Meer van dat

“Op het einde van elke sessie vroeg ik wat ze ervan vonden”, zegt Joke. “Er waren er eens twee die hun papieren op tafel smeten en zeiden: ‘Ik kom niet terug, hoor.’ Maar de week erop waren ze er wel weer bij. Na vijf sessies zaten Veerle en ik telkens samen voor een korte evaluatie. Ook de reactie van de leerlingen bevroegen we. Kinderen schreven dan op post-its iets als ‘te kort’ of ‘gezellig’. Het was overwegend positief en ze vonden het een moment om te verpozen.”

Joke wil volgend jaar het Samen Lezen op deze school graag verderzetten. “We zijn wel nieuwsgierig of die kinderen van het vierde, dan een jaartje ouder, nog zo enthousiast en gemotiveerd zullen zijn. Heeft het echt met de leeftijd te maken, met hun fantasie, met de leraar die erachter staat?”

“We houden het spontaan, niet verplicht.”

Zullen ze het dan op dezelfde manier organiseren? Veerle: “Ik denk het wel. Het gaat goed zo. Het is spontaan, niet verplicht. Dat vrijblijvende vinden we belangrijk omdat het tijdens een middagpauze is en we het leesplezier in het achterhoofd houden. Het zou wel nuttig zijn als de leraren via een beurtrol zouden aansluiten. Zo is de leraar meer betrokken en kan hij de kinderen er warm voor maken. De leraren en het vierde woonden al een sessie bij, als neutrale toeschouwer.”²¹

Joke: “Het contact met een vaste groep zal allicht hechter zijn. Dan leer je de kinderen ook beter kennen. Nu is het een samenleesmoment op zich, het blijft vaker een eenmalige gebeurtenis. Toch komen er ook dan persoonlijke dingen naar boven. Het overlijden van een mama bijvoorbeeld. Bij het verhaal van een (vondelingen)kind in een doos had een leerling het over zijn zusje dat op komst was. Soms werd er over de thuissituatie gesproken, over behuizing, over het gevoel een sleutelkind te zijn, over kledij die ze doorgeven en afdragen...”

Vlotte communicatie is cruciaal

Iedereen blikt hier met een positief gevoel terug. De cruciale factor is volgens hen de vlotte communicatie tussen school en vrijwilliger. “Ik ben hier in een warm nest terechtgekomen en werd elke keer goed ontvangen. Veerle is mijn vaste aanspreekpunt. Dat werkt. Het moet toch een samenwerking zijn”, besluit Joke.

²⁰ Wanneer je de kans hebt om langere tijd met eenzelfde groep te lezen is het belangrijk om naar kwaliteitsvolle, rijke teksten te zoeken. Met iets eenvoudiger teksten starten is goed om ze te overtuigen, om hen met de methodiek vertrouwd te maken, maar al vrij snel kan je naar iets minder toegankelijke, maar uiteraard nog steeds herkenbare teksten overschakelen. Net daarin schuilt de kracht van Samen Lezen: met 2, 3... kan je meer dan alleen.

²¹ De betrokkenheid van leerkrachten is essentieel voor het Samen Lezen en de verduurzaming op school. Naast het bijwonen van een leessessie, kan je ook meedoen. Misschien hebben kinderen dan minder het gevoel ‘geobserveerd’ te worden en maak je als leerkracht de leessessie mee...

2

Ze willen gewoon ontspannen en babbelen

Kaat is de eerste die na schooltijd de Vertellerij, de jeugdbib van Berchem, binnenstapt voor het laatste samenleesmoment van dit schooljaar. Ze is hier omdat haar vriendinnen meedoen. En omdat ze op maandagavond niets te doen heeft. Leest ze ook graag misschien? “Ik denk dat graag praten belangrijker is”, zegt ze.

Graag praten lijkt wel de verbindende eigenschap van de vijf meiden die buiten in de zon op het terras van de bib zitten. Ze druppelden een na een binnen na schooltijd. Anouk voegt nog wat extra snoep toe aan de kerstomaatjes, komkommer, koekjes, thee en appelsap die Jeroen Bos, bibliotheekmedewerker van de Vertellerij, al klaarzette. Heerlijk. De wind speelt met het gekopieerde fragment uit Spijkerzwijgen (Simon van der Geest). En met de concentratie van de meisjes...

Wisselend succes

Dit is de 15de en laatste voorleessessie van het schooljaar. “Hoe het loopt, is altijd een verrassing”, vertelt Jeroen. “Het is geen supergrote groep, wel een vaste kern van een vijftal meisjes uit hetzelfde zesde leerjaar. Ze spreken allemaal heel vlot Nederlands en kennen elkaar goed. Het succes is wisselend. Qua opkomst -als er eentje niet komt, haken de anderen ook gemakkelijk af-, maar ook hoe de sessie loopt. Ze babbelen snel over iets anders, gaan niet altijd in op vragen die ik stel. Soms lijkt het of ze niet luisteren, maar ze zijn wel mee. Ze hebben al een drukke dag achter de rug. Als hun juf ziek was, of de zon schijnt, dan voel ik dat. Ze zijn wel loyaal, want ze komen heel vaak wel.”

Verwachtingen uitspreken

“Ik geef ze misschien te veel ruimte, maar dat is zoeken.”²² Het heeft tijd nodig om te groeien, om onze verwachtingen naar elkaar uit te spreken. Er zijn wel meer plekken hier in Antwerpen waar je kan Samen Lezen. Maar elke organisatie heeft zijn eigen aanpak. Dat maakte dat enkele kinderen met bepaalde ervaringen en verwachtingen naar hier kwamen. Ze dachten dat ik steeds uit hetzelfde boek zou voorlezen en elke keer met een cliffhanger zou eindigen. Of dat ze zelf mochten voorlezen. Ik kies elke keer een fragment uit een ander boek. Daar moeten ze aan wennen. En vorige week lasen ze zelf een stukje van de tekst voor. Ik vind het belangrijk om te luisteren naar wat ze willen.”

Elk kind een boek

“Van ‘Het meisje en de soldaat’ van Aline Sax werd iedereen enthousiast. Via het netwerk van bibliotheken had ik voor elk kind een exemplaar van het boek, zodat de kinderen niet van een kopietje moesten lezen. De auteur gaf in de week dat ik dit fragment voorlas, ook een lezing in de bib waar de meisjes in klasverband naartoe kwamen. Dat heeft gewerkt. Het is leuk als je iets leest en dan de auteur ontmoet.”

“Ook ‘Oversteken’ van Marjolijn Hof was een succes. Dat gaat over een mama die vaak een nieuwe vriend heeft. De dochter vertelt nogal cynisch over zo’n gebroken gezin en het vervelende, nieuwe vriendje met wie het niet klikt. Ze vonden die tekst niet het leukst, maar wel herkenbaar. En toch ontstaat er ook dan niet meteen een echt gesprek. Ze reageren soms op elkaar, maar vaak ook niet. Het gesprek bij de tekst houden en de juiste vragen vinden, is niet zo gemakkelijk bij hen.”

Open aanbod van de bib

De meisjes komen van het Hinkelpad, de basisschool om de hoek, die een naschools programma heeft waar het Samen Lezen een onderdeel van is. “We deden er in de 3 zesde leerjaren een proevertje ter promotie. Het valt nu een beetje ongelukkig samen met een sportactiviteit, waardoor er geen jongens komen. Volgend jaar stemmen we dat beter op elkaar af. Maar we moeten sowieso ook concurreren met heel veel buitenschoolse activiteiten. Die kinderen hebben het echt heel druk.”

Jeroen mag dit tijdens zijn werkuren doen: “Dit is een open aanbod van de bib naar alle scholen uit de buurt. Die maandagavonden zijn een fijn moment in mijn werkweek. Allicht zetten we het volgend jaar verder. Dan wil ik ook wel andere scholen meer betrekken.”²³

“De anderen komen ook”, weet Kaat als ze iets na half vier in de jeugdbib De Vertellerij binnenstapt. Ze komt rechtstreeks van de klas naar hier. De anderen gaan nog even thuis langs. Nore springt binnen om te zeggen dat het vandaag niet lukt. Ze zit in het vijfde en zal volgend jaar enkele vriendinnetjes meebrengen. Belooft.

Rond 4 uur is iedereen er. Jeroen toont het boek waaruit ze vandaag zullen lezen. ‘Spijkerzwijgen’ vertelt over Vonkie en haar opa. Die leeft al 50 jaar in ruzie met zijn broer. Opa en zijn broer zagen elkaar niet meer sinds hij naar de andere kant van de wereld verhuisde. Nu krijgt opa plots een brief waarin zijn broer hem vertelt dat hij doodgaat...

Na een eerste stop peilt Jeroen naar reacties.

- Zo een onvriendelijke brief.
- Dat zeg je toch niet: ‘Je bent te dom voor een mail.’
- Als ze typen zeggen veel mensen leuke dingen. Tot ze je zien of bellen, dan krijg je iets helemaal anders te horen.

Echt over de tekst praten of op de inhoud reageren lukt maar heel kort. De meisjes giechelen, snoepen en praten snel weer over de squichy (de laatste speelgoedtrend) of over wie op wie is in de klas. Jeroen probeert hen terug bij de tekst te krijgen. Dat de hapjes intussen op zijn, helpt.

“Kan je kwaad en verdrietig tegelijk zijn?” vraagt hij geduldig na het tweede stukje.

- Als ik verdrietig ben, ben ik meestal ook kwaad op iemand.
- Als je ruzie hebt, ben je kwaad en denk je ‘ik had het beter zo en zo gedaan.’

De beeldspraak over het ‘vissenantwoord’ vinden ze raar, net als de twee zinnen over Jezus die vreemd kijkt. En hop, het gelach neemt weer de bovenhand, waarna Jeroen doorleest.

Tijdens het voorlezen al floepen de reacties uit hun mond. De bibliotheekmedewerker wijst de dames op de potloden waarmee ze een woord of een zin kunnen omcirkelen tijdens het lezen als ze daar nadien iets over willen zeggen.

Na de laatste zin vraagt Jeroen: “Wat zou er 50 jaar geleden gebeurd zijn?”

- Misschien heeft de broer veel meer aandacht gekregen van die mama?
- Misschien hebben ze elkaars lief afgepakt?
- Als mijn broer een echte klootzak zou zijn, zou ik ook niet naar zijn begrafenis gaan.
- Als hij zo schrijft ‘jij bent daar te dom voor’, dan zou ik ook geen moeite meer doen.

²² De leesbegeleider zoekt naar een begeleidersstijl die bij hem past, maar die de deelnemers ook uitdaagt om de mogelijkheden van samen-lezen te verkennen. We horen van veel begeleiders hoe belangrijk het is om ook niet verloren te lopen in de gezelligheid (het snoepen, het drinken, het babbelen over school). Rond het binnenlopen en iets drinken op een bepaald moment af en begin aan je activiteit.

²³ Samen-leestrajecten zijn intensief voor een personeelslid. Er kruipt veel werktijd in voor het contact met één school. Bij uitbreiding is het natuurlijk interessant te kunnen coördineren vanuit kennis van zaken. Je weet waar de vrijwilliger mee bezig is.

Wat hebben we geleerd?

Randvoorwaarden voor een goede werking

TIPS VOOR HET OPSTARTEN van een leesgroep

- Onderzoek in welk beleid van je school of bibliotheek de leesgroep past (leesbeleid, vrijetijdsbeleid, naschools aanbod, vrijwilligersbeleid...).
- Betrek de leerkrachten ook bij de proevertjes. Wanneer ze weten wat Samen Lezen inhoudt, kunnen de leerkrachten de kinderen gemakkelijker toeleiden.
- Zorg dat je genoeg voorbereidingstijd hebt om de verschillende diensten op elkaar af te stemmen, vrijwilligers te screenen, intakegespreken met scholen te voeren en om de verwachtingen af te stemmen (minstens drie maanden, begin van het schooljaar of drie maanden voor de zomervakantie). Trek dus voldoende tijd uit om elkaar te leren kennen.
- Zoek als leesbegeleiders mensen die reeds een binding hebben met de wijk, die voeling hebben met de doelgroep.
- Breng leesbegeleiders tenminste tweemaal per jaar samen, gespreid over de leesperiode, voor een intervisie- of reflectiemoment. Benoem het positieve en waar er nog werk is. Een procesbegeleider kan hier een meerwaarde zijn.
- Vertel helder wat de partners (de kinderen én de leerkrachten) van jou als leesbegeleider mogen verwachten en wat je van hén verwacht. Maak afspraken over wie leerlingen aanspreekt, het aantal sessies, het moment van Samen Lezen, open of vaste groep, de noden qua infrastructuur (rustige, warme/gezellige plek!), communicatie en eindevaluatie.
- Stel een algemeen coördinator of een vast aanspreekpunt van het project aan (bij de bib of de school). Maak onder andere duidelijke afspraken met de partners: wie koopt de koekjes en thee, wie neemt de kopieën van de teksten...

- Bekijk of het mogelijk is om de coach/ de coördinator van het project zelf ook leesbegeleider te laten zijn. Het biedt een grote meerwaarde: het delen van ervaringen, het gerichter voorstellen van aanpassingen, het samen zoeken naar oplossingen, het meebeleven en aanvoelen betekent misschien de garantie dat het project na opstart blijft lopen.
- Betrek ook de klasleerkrachten en bib-personeel: geef een lijst met de voorgelezen titels, bevrraag hen op informele momenten, plan een eindevaluatie, plan een Samen Lees-sessie op hun niveau, laat hen een sessie met de kinderen bijwonen (toets eerst bij de kinderen af of ze dit oké vinden), geef kinderen die het Samen Lezen volgen een bijzondere rol bij de voorbereiding van een bibliotheekbezoek, of in de bib zelf.
- Ondersteun als coördinator de vrijwilliger met een aanbod van teksten, zorg voor uitwisseling tussen vrijwilligers. De bibliotheek en Het Lezerscollectief heeft hier veel expertise van in huis.
- Hou de groepjes klein. Twaalf kinderen is écht het maximum!
- Twintig voorleessessies is voor sommige kinderen een té groot engagement. Indien er veel geïnteresseerde kinderen in een school zijn, maak je beter twee groepen die elk tien weken Samen Lezen. Ook op tien weken kan je het groepsgevoel opbouwen en zie je kinderen evolueren.

TIPS VOOR HET BEGELEIDEN van een leesgroep met jongeren

- Start in de scholen met proevertjes waarin een verkorte versie van een Samen Lees-sessie wordt gebracht: een verhaal, een gedicht, koekjes en thee, veiligheid en rust.
- Samen Lezen is met het veelvuldig gebruik van beeldtaal een mooie aanvulling op het lezen in de lessen zelf.
- Laat aan de leerkracht weten welke teksten je gebruikt hebt. Zo kunnen zij inspelen op leerlingen die ernaar willen terug leiden.
- Geef kinderen de kans om zich uit te drukken zoals het voor hen het beste aanvoelt, indien nodig ook in een andere taal. Laat kinderen van dezelfde taalgroep elkaar helpen.
- Evaluer ook samen met de kinderen de werking.
- Sluit af met een feestje!
- Maak duidelijke afspraken met de kinderen: plan het thee-en-koekjesmoment in, rond elke sessie mooi af, praat over het informele versus het schoolse, over de veiligheid en beslotenheid van de groep.
- Creëer een gezellige plek voor het Samen Lezen.
- Het informele karakter van eerst samen boterhammen eten en wat bijpraten, schept meteen een vertrouwensband. Bovendien is het een moment waarop de kinderen wat 'stoom' kunnen afdampen. Het is het ideale overstapje van het schoolse naar het 'gezellige'.
- Voor veel kinderen is het Samen Lezen een gekoesterd rustmoment in hun weekplanning.
- Stel je als leesbegeleider onderzoekend en nieuwsgierig op, geef kinderen de tijd, bied hun ruimte, rust, vertrouwen en veiligheid, 'ontleed' een tekst niet zoals je in een klas zou doen.
- Laat je verbazen over de wijsheden die de kinderen uit de teksten puren! Onderschat hen niet door 'makkelijke' teksten aan te bieden, ook aan kinderen die het Nederlands niet als moedertaal hebben. Wanneer het vertrouwen in de groep goed zit, geven de kinderen het zelf wel aan wanneer de tekst boven hun niveau zit.
- Zoek een evenwicht in het 'bij de tekst houden' van sommige kinderen, en het toelaten van persoonlijke verhalen en 'meanderende' gedachten.
- Probeer wanneer kinderen 'delicate' zaken in de groep brengen, er steeds discreet op in te gaan, zonder dat het de loop van het gesprek stoort/schaadt. Neem achteraf even de tijd om het kind erover aan te spreken. Voel aan of hij/zij dat nog nodig vindt, soms is het uiten al voldoende. Indien gewenst kan je hier iemand van de school over aanspreken. Toets af of het kind dat wenst.

Partners

Brede School en Het Lezerscollectief

Goede bondgenoten

Brede School Gent zit ingebed in het Onderwijscentrum Gent, een stedelijke dienst die deel uitmaakt van het Departement Onderwijs , Opvoeding en Jeugd. Deze dienst werkt netoverschrijdend voor alle scholen in Gent.

Het Onderwijscentrum Gent omvat drie grote werkingen:

- Team Onderwijsontwikkeling waar vooral ingezet wordt op onderzoek bij relevante onderwijsthematieken, om van daaruit ondersteuning te bieden aan het onderwijsveld.
- Team Ouderbetrokkenheid: dit bestaat uit alle brugfiguren die werkzaam zijn in het Gentse onderwijs. Zij vormen de brug tussen de school en de gezinnen. Deze grote groep wordt gecoacht vanuit het Onderwijscentrum.
- Ook de Opvoedingswinkel maakt deel uit van dit team.

Team Brede School wordt gevormd door de Brede Schoolcoördinatoren van de tien Brede Schoolwijken. Een Brede School is een concept waarbij getracht wordt het bestaande netwerk van een wijk te versterken en waarbij initiatieven worden genomen om de wijk meer te laten aansluiten bij het rijke aanbod van een centrumstad. De ontwikkelingskansen optimaliseren van de kinderen uit die wijken, meestal kinderen uit kwetsbare gezinnen, is daarbij de hoofddoelstelling.

Het is de taak van de Brede Schoolcoördinator om de ogen en oren van een wijk te zijn. Hij/zij legt verbindingen tussen wijkpartners, ziet opportuniteiten tot samenwerking, voelt aan waar de noden en hiaten zijn, kent de wijkpartners goed én brengt nieuwe partners aan. Projectvoorstellen worden eerst op een stuurgroep besproken. Het zijn initiatieven die zowel in de binnenschoolse als in de buitenschoolse tijd kunnen plaats vinden.

Het netwerk van een wijk bestaat uit organisaties, vzw's, scholen, verenigingen, musea, buurtbewoners, ouders, kortom iedereen die in die bepaalde wijk aanwezig is. Brugfiguren zijn een essentiële partner voor de Brede Schoolwerking binnen de scholen. Ze zijn er het eerste aanspreekpunt omdat zij zowel het reilen en zeilen van de school goed kennen en aanvoelen, als de noden van de kinderen, én hun ouders.

Een van de belangrijkste doelstellingen van Het Lezerscollectief is, naast mensen laten genieten van de rijkdom van literaire verhalen, het versterken van het persoonlijke bewustzijn, van het zelfbeeld. Samen Lezen brengt een sterk emancipatorisch effect teweeg. Een Samen Lezen-initiatief opzetten vergt een sterk netwerk en de juiste mensen op de juiste plaats. Een samenwerking met leesbegeleiders die vanuit die gedeelde visie willen werken, maar die ook kunnen terugvallen op ondersteuning.

Toen het Onderwijscentrum Gent het voorstel tot samenwerking vanuit Het Lezerscollectief kreeg, zagen we vanuit de Brede Schoolwerking meteen de mogelijke meerwaarde. Het Samen Lezen is een kans om kwetsbare kinderen te bereiken die anders misschien moeilijk of nooit met goede kinderliteratuur in aanraking zouden komen. De Samen Lees-groep biedt hen een omgeving waar ze kunnen groeien en zichzelf en anderen leren kennen op een veilige manier. Door het initiatief in de school of de plaatselijke bib te laten doorgaan, bereiken we de kinderen meteen op een voor hen natuurlijke plek. De samenwerking met de brugfiguren en een medewerker van het wijkfiliaal van de bib, is een belangrijke schakel daarbij. Leesbegeleiders kunnen worden gevonden binnen het netwerk van de wijk.

Om het project vanuit de dienst nog beter te coachen, werd besloten om twee Brede Schoolcoördinatoren de opleiding van Het Lezerscollectief te laten volgen. Zo bieden we meteen van binnenin, als ervaringsdeskundige, de juiste begeleiding aan.

Het Lezerscollectief put zijn kennis uit de ervaring met de methodiek van Jane Davis, het opzetten van de daarbij horende vormingen en het aanbieden van verzorgd en inspirerend materiaal.

De sterkte van de Brede School is het ruime netwerk binnen de stad, een goede voeling met de doelgroep en medewerkers die jarenlange ervaring hebben met het werken met kinderliteratuur.

Het gemeenschappelijke geloof in de kracht van cultuur/literatuur om maatschappelijk kwetsbaren kinderen en volwassenen te versterken en te verrijken, verbindt hen tot goede bondgenoten.

Leesplezier

Een samenwerking tussen bibliotheek Antwerpen, Onderwijsnetwerk Antwerpen en Het Lezerscollectief

Het project SamenLezen²⁴ - het begin

Enthousiast over de lezing van Dr. Jane Davis voor de Leerstoel Boek.be aan de Universiteit Antwerpen en de expertmeeting die erop volgde, sprak Dirk Terryn later met de toenmalige intendant onderwijs-cultuur van de stad Antwerpen Jan Staes over The Reader. Samen brachten ze in het najaar van 2012 met hen een aantal medewerkers van de bibliotheken van Antwerpen en het onderwijsbeleid Antwerpen (Onderwijsnetwerk Antwerpen) een studiebezoek aan 'The Reader Organisation' in Liverpool. In januari 2013 werd in Antwerpen met een proefproject gestart om de inspirerende methodiek te introduceren in het Antwerpse bibliotheek- en onderwijsveld.

Antwerpen Boekenstad selecteerde dit als een belangrijk project en gaf er specifieke aandacht aan. Het was de aanleiding om dit project verder en stadsbreed uit te werken. Het resulteerde in een netwerk van SamenLezen-plaatsen en SamenLezen-begeleiders. In januari 2018 telden we ongeveer 40 SamenLezengroepen en ongeveer een 100 medewerkers en vrijwilligers verbonden aan SamenLezen Antwerpen.

SamenLezen een afdelingsoverschrijdende samenwerking

SamenLezen Antwerpen is enerzijds een pijler in het Lokaal Cultuurbeleid Antwerpen met zoveel mogelijk verankering in de bibliotheken. Leesplezier stimuleren, maar ook het sterker maken van mensen zijn kerntaken van de bibliotheek. De locaties kunnen overal zijn: dienstencentra, welzijnscentra, buurtcentra, taalpunten...

Anderzijds is ook Onderwijsnetwerk Antwerpen betrokken partij vanuit de overtuiging dat het bevorderen van leesplezier kan bijdragen tot een veelzijdige leer- en leefomgeving.

November 2017 werd het actieplan leesbevordering stad Antwerpen voorgesteld. Met het oog op de meest diverse doelgroepen in de stad, krijgt SamenLezen daarin een belangrijke plaats naast zeven andere acties. Het SamenLezen-initiatief is één van de acties om in te zetten op grensverleggend leesplezier bij elke Antwerpenaar in en buiten de bibliotheek. Meer mensen maken zo kennis met de rijkdom en het verhaal van de Nederlandse taal. Taal verbindt ons uiteindelijk allemaal.

Het SamenLezen-netwerk – Bibliotheken Antwerpen

Alle SamenLezen-begeleiders volgden een driedaagse basisopleiding en kunnen jaarlijks deelnemen aan tiental intervisiegroepen. Er wordt veel belang gehecht aan contacten tussen de begeleiders.

Voor elk Antwerps district is er een SamenLezen-regisseur werkzaam. Deze stuurt de vrijwilligers en de medewerkers aan van de plaatselijke SamenLezen-groepen en bekijkt de mogelijkheden van nieuwe groepen.

Tijdens de Jeugdboekenmaand zijn er gemiddeld 12 proevortjes in secundaire scholen, samen met leerkrachten als gewone deelnemers. De teksten/boeken worden gekozen volgens het thema van de jeugdboekenmaand. De klas krijgt het boek als geschenk om verder te lezen. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot een reguliere werking waarbij vrijwilligers of bibliotheekmedewerkers tweewekelijks de school bezoeken voor een SamenLezen-momentje. Tot grote tevredenheid van leerkracht en leerlingen.

Onderwijsnetwerk Antwerpen

Samen met Antwerpse scholen, leerkrachten, directies en andere onderwijsprofessionals werkt Onderwijsnetwerk Antwerpen aan meer onderwijskansen voor alle kinderen en jongeren. Werken in een grootstad is een troef en een uitdaging.

De stedelijke context -met zijn vele en zeer diverse verlokkingen maar ook met zijn bedreigingen-vergt een andere aanpak. Heel wat scholen in de stad weten deze context aan te grijpen om te innoveren en bouwen zo aan kwaliteitsvol onderwijs met meer onderwijskansen voor iederéén. Belangrijk is de blik waarmee wij naar de realiteit kijken: kansen zien in de verlokking of de bedreiging. Hoe kunnen we de schat aan kansen in de stad optimaal benutten?

Onderwijsnetwerk in Antwerpen zet in op 3 grote thema's. We willen

- voldoende onderwijscapaciteit creëren in de stad zodat alle leerlingen een geschikte plaats vinden.
- samen met de scholen de leerloopbanen van de leerlingen versnellen en verrijken. Dit betekent: zorgen voor aangepaste trajecten met inhouden en een aanpak op maat van hun kwaliteiten en interesses.
- kinderen écht kansen geven door het samenwerken in een brede leer- en leefomgeving. Alle actoren op deze domeinen hebben hetzelfde doel: optimale ontwikkelingskansen voor de kinderen met wie ze samenwerken. Onderwijsnetwerk Antwerpen helpt bij deze samenwerking.

Het Cera-project, kans tot verbreding en verdieping

SamenLezen werkt al samen met Het Lezerscollectief voor de jaarlijkse opleidingen. Dit project was een mooie gelegenheid om te focussen op onderwijs en hoe een samenwerking tussen vrijwilliger, school, samenleesregisseur en verschillende stadsdiensten er kan uitzien. Tot hiertoe hebben we ons vooral naar secundaire scholen gericht in kader van de jeugdboekenweek. Nu deed de gelegenheid zich voor om enkele lagere scholen aan te spreken.

Van in het begin vonden we het belangrijk met verschillende partners hier aan te werken, ieder met zijn eigen expertise.

²⁴ SamenLezen is de naam voor de activiteiten georganiseerd door de stad Antwerpen en gebaseerd op Shared Reading / Samen Lezen zoals uitgedragen door The Reader en Het Lezerscollectief

En de leraren- opleiding?²⁵

In centrumsteden als Gent, Brussel, Antwerpen zijn er naast basis- en secundaire scholen ook hogescholen met een lerarenopleiding die een mogelijke partner kunnen zijn binnen de brede school-werking. Na dit proefjaar op het niveau van lagere scholen wil Het Lezerscollectief de mogelijkheid verkennen om ook de lerarenopleiding en dus aspirant-leerkrachten in te schakelen. En nadien verder binnen de brede school-werking van de stad of gemeente. Door jonge leerkrachten in spe vertrouwd te maken met de Samen Lezen-methodiek is de kans op een duurzame verankering, op steeds groter wordende schaal reëel.

Schakel- of brugfiguren voor deze partner zijn lerarenopleiders die – binnen of buiten hun opdracht- de opleiding tot leesbegeleider volgen. Zo zijn er binnen de Odiseehogeschool (campus Waas en campus Brussel) twee lerarenopleiders actief binnen Het Lezerscollectief.

Concreet zijn volgende pistes mogelijk:

- studenten van de opleiding lager- en secundair onderwijs volgen – binnen het kader van een bachelorproef – een opleiding tot leesbegeleider. Op die manier komt Samen Lezen niet alleen binnen in een school, maar wordt het effect van Samen Lezen op jongeren op kleine schaal in kaart gebracht. Dit wordt nog beter wanneer verschillende studenten, eventueel in duo's, met hetzelfde onderwerp aan de slag gaan.
- leerkrachten die instappen in het postgraduaat tot Leescoach (Odisee, start gepland in januari-februari 2019), worden ingeschakeld in het Cera-verhaal.

Het spreekt voor zich dat het opzet nog krachtiger wordt wanneer een aspirant-leerkracht (van de basisopleiding) gekoppeld wordt aan een ervaren leerkracht, co-teaching als het ware, maar dan voor Samen Lezen.

Nawoord

*'Onze westerse wereld dreigt de sociale verbindingen te verliezen die noodzakelijk zijn voor het voortbestaan van de menselijke cultuur. De individualiserende en verbrokkelde krachten die zich in onze levens inwerken, lijken soms de overhand te krijgen op de collectieve en samenhangvermogens. We spreken in dat verband losweg van deconstructie, van postmodernistische en van het teloorgaan van de Grote Verhalen. (...) Toch kan de kunst, zelfs vandaag nog, juist fundamenteel verbindend zijn. Daar hebben de moderne tijden niets aan kunnen veranderen. Ze kan mensen samenbrengen over groepen en categorieën die maatschappelijk lijken te splitsen. Ze kan heel verscheidene culturele achtergronden overstijgen en wederzijds bevruchten.'*²⁶

Het proefjaar 'Samen Lezen Troef' is een bijzonder zinvol onderwijsproject geweest dat ons veel geleerd heeft over voorwaarden voor impact en efficiëntie. In 2019 slaan de vonken over naar andere scholen en steden en gemeenten. Het boek Lees je mee(r)? (De Eenhoorn 2018), dit jaar ook samengesteld en uitgetoetst, is daar een uitgelezen instrument voor.

Ik wil heel uitdrukkelijk de leesbegeleiders bedanken die dit traject mee hebben vorm gegeven door hun grote engagement en toewijding. Uiteraard samen met de partners in Antwerpen en Gent. Binnen Het Lezerscollectief maakten vele ervaren collega's de opvolging mogelijk: de opleiding en intervisie, de redactieploeg van het boek, de realisatie en eindredactie van dit magazine. Dank ook aan Annick Schramme voor de eerste lectuur en het voorwoord.

Heel bijzonder dank ik Cera: voor het geloof in dit eerste deel van het avontuur, het meedenken onderweg en de verdere uitrol in onze scholen.

Dirk Terryn

²⁵ We verwijzen hierbij naar de uitgebreide brochure Samen Lezen Troef 2018/1

²⁶ Citaat uit: De Wereld van De Wachter van Dirk De Wachter. Lannoo Campus 2016

Samen Lezen is wat we doen. Dr. Jane Davis ontwikkelde die methode. Zij besepte door haar ervaring hoe belangrijk literatuur kan zijn voor je eigen leven. Het Lezerscollectief zette haar methode om naar de eigen omgeving. Het leidt leesbegeleiders daarin op.

Over Het Lezerscollectief:
Het Lezerscollectief is opgericht in 2014. Het netwerk in Vlaanderen en Brussel verbindt leesbegeleiders met verschillende doelgroepen. Het Lezerscollectief leidt ook (nieuwe) leesbegeleiders daarin op. Samen Lezen doen we uiteraard niet alleen. We bereiken doelgroepen vooral door samen te werken met andere organisaties. Voor dit project konden we rekenen op de steun en expertise van Samen Lezen Antwerpen, Onderwijscentrum Gent en Cera.

Lees meer over ons op www.lezerscollectief.be. Daar kan je je aanmelden voor onze maandelijkse nieuwsbrieven. Of je kan jezelf kandidaat stellen om leesbegeleider te worden. Je kan ons ook steunen of partner worden van onze organisatie.

Over Cera:
Met zo'n 400.000 vennoten is Cera de grootste coöperatie van België. Cera brengt mensen, middelen en organisaties samen, bundelt krachten, neemt initiatieven en realiseert waardevolle projecten met een duidelijk doel: samen investeren in welvaart en welzijn. Ook jij kunt deel uitmaken van Cera! Check www.cera.coop

COLOFON

Voorwoord

Prof. Dr. Annick Schramme
(Cultuurmanagement, UA)

Journalistieke
verslagen vanuit
schoolbezoeken

Veerle Vanbuel

Foto's

Veerle Vanbuel

Eindredactie en
voetnoten

Dirk Terryn,
Hilde Van den
Bossche,
Silvie Vanoosthuyze

En de lerarenopleiding?

Hilde Van den Bossche en
Silvie Vanoosthuyze
(lectoren Odisee en
leesbegeleiders)

Randvoorwaarden voor
een goede werking

Ingrid Antheunis,
Gwendoline Landuyt,
Marijke Sanctorum,
Silvie Vanoosthuyze

Graphic Design
& Printing

Copycatgraphics.be

© Het Lezerscollectief 2018

*Alles mag worden gebruikt
mits uitdrukkelijke bron-
vermelding, behoud van de
context én verwijzing naar
Het Lezerscollectief.*

(advertentie)

Postgraduaat Leescoach

Naar meer en krachtig
leesplezier in je school

Het leesonderwijs in Vlaanderen ligt onder vuur. Wil jij het verschil maken en het leesonderwijs op jouw school versterken? Als leescoach werk je aan een krachtig leesbeleid op jouw school. Naast aandacht voor technisch en begrijpend lezen staan leesplezier en leesbetrokkenheid centraal.

**HET
LEZERS
COLLECTIEF**